

İSO, 70'inci kuruluş yıl dönümünü kutladı

ÜLKE ekonomisine sağladığı katkılarla ön plana çıkan **İstanbul Sanayi Odası (İSO)**, kuruluşunun 70. yılını gala gecesi ile kutladı. **İSO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, "1952 yılında 750 öncü **sanayicinin** attığı ulvi adımla başlayan yolculuğu sürekli artan başarı ve ilerlemelerle 70'inci yılına kavuşan **İSO**, bir aile, bir ekip ruhuyla hareket ederek Türkiye'nin en güçlü ve köklü kurumu olmanın yanı sıra, marka değeri ve güvenilirliği yüksek bir kurum haline geldi. Gelecek nesillere verebileceğimiz yurt sevgisi ve üretimden itibar kazanma aşkı, üretimden kaynağını alan duyguyu onlarda yeşertmek, tüm **sanayicilerimizin** duyduğu en büyük mutluluk olmalı" dedi.

Erdal Bahçivan

GURURLANDIRAN YIL DÖNÜMÜ

İstanbul Sanayi Odası'nın 70'inci kuruluş yıl dönümü gecesi, renkli anlara sahne oldu

Her biri kendi alanında önemli bir yere sahip 700 sanayici üyenin önerisi ile 30 Mayıs 1952 tarihli toplantıda **İstanbul Sanayi Odası'nın** müstakil bir sanayici kuruluşu olarak kurulmasının 70'inci kuruluş yıl dönümü, görkemli bir gala gecesi ile kutlandı. **İstanbul Sanayi Odası** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçıvan** ve **İstanbul Sanayi Odası** Meclis Başkanı **Zeynep Bodur Okyay**'ın ev sahipliğindeki gecede konuklar, Bahçı-

van ve üye arkadaşları tarafından karşılandı. Gecede Halit Narin ile Ömer Dinçkök gibi eski başkanların yanı sıra iş, sanat, akademik ve politika dünyasının pek çok tanınmış siması bir araya geldi. Misafirler, geceye Güzel Sanatlar Lisesi Koro Dinletisi ile başladı. Sonrası izlenilen '70. Yıl' filmi büyük alkış aldı. Plaket töreni ardından sahne alan Candan Erçetin ise geç saatlere kadar konuklara müzik ziyafeti çekti.

2021, sanayinin devlerinin rekor satış ve kâr yılı oldu

İhracattaki güçlü büyüme ile döviz kurları ve enflasyondaki hareketlenme **sanayi** devlerine rekor satış ve kar getirdi. **İSO Türkiye**'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu Araştırması'nda yer alan firmaların üretimden satışları 2021 yılında yüzde 73,8'lik artışla 2 trilyon 48 milyar lira oldu. İlk 500'ün toplam faaliyet karı da yüzde 139 oranında artarak 342 milyar liraya çıktı.

İstanbul Sanayi Odası (İSO), Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırması'nın 2021 yılı sonuçlarını açıkladı. Buna göre, 2021 yılında üretimden satışlara göre en büyük kuruluş 136 milyar 793 milyon TL ile TÜPRAŞ (Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.) oldu. Sıralamada ikinci 67 milyar 305 milyon TL ile Ford Otomotiv Sanayi AŞ, üçüncü 55 milyar 187 milyon TL ile Star Rafineri, dördüncü 46 milyar 152 milyon TL ile Toyota Otomotiv ve beşinci de 38 milyar 669 milyon TL ile İskenderun Demir ve Çelik oldu. **İSO Başkanı Erdal Bahçivan** tarafından açıklanan araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşunun 2020'de 1,2 trilyon lira olan üretimden satışları 2021 yılında yüzde 73,8'lik artışla 2 trilyon 48 milyar lira oldu. 2019'da yüzde 16,4; 2020'deki yüzde 15,3'lük artışlar dikkate alındığında 2021'de yüksek bir büyüme performansı söz konusu.

Artışın yüksek olmasında ihracattaki güçlü büyüme ile döviz kurları ve enflasyondaki hareketlenme etkili oldu. Geçmiş dönemlerle kıyaslandığında, **İSO 500**'ün üretimden satışlarında bundan daha yüksek oranlı artışların son olarak 1992-1997 dönemindeki yüksek enflasyon ortamında gerçekleştiği görüldü. Söz konusu dönemde **İSO 500**'ün üretimden satışlarının yıllık artış oranları o yıllarda da yüzde 78 ile yüzde 112 aralığında seyretmişti. Tüketici enflasyonundan arındırıldığında ise üretimden satışlar 2021'de yüzde 27,7 oranında artış gösterdi. **İSO 500**'ün ihracatı da yüzde 33,9'luk artışla

85,8 milyar dolara ulaşarak, Türkiye genelinde 1,1 puan üzerinde gerçekleşti. Böylece **İSO 500** tarihindeki en yüksek ihracat rakamına ulaşıldı. **İSO 500**'ün ihracat performansı Türkiye ihracatı açısından da belirleyici oluyor. Zira, **İSO 500**'ün ihracatının 2021 yılında Türkiye ihracatından aldığı pay yüzde 37,8'den yüzde 38,1'e yükseldi.

FAALİYET KARI 143,3 MİLYAR TL

Yüksek büyümenin yaşandığı 2021 yılında sanayi kuruluşlarının karları da yüksek oranda artış gösterdi. Araştırmaya göre **İSO 500**'ün 2021'de faaliyet karı yüzde 139 oranında artarak 143 milyar liradan 342 milyar liraya çıktı. Böylece faaliyet karlılığı 4 puan artışla yüzde 14,8'e yükseldi. Benzer şekilde

Teknoloji 'orta'da yoğunlaştı

2021 yılında yaratılan katma değer içerisinde en yüksek payı yüzde 33,3 ile düşük teknoloji yoğunluklu **sanayiler** aldı, ancak 2020 yılıyla kıyaslandığında bu pay 4 puan azaldı. Aynı dönemde orta-düşük teknoloji yoğunluklu **sanayilerin** payı 0,9 puan artarak yüzde 32,4'e yükseldi. 2021'de en büyük pay artışını 3,5 puan ile orta-yüksek teknoloji **sanayiler** grubu gösterdi, bu grubun payı yüzde 28,3'e yükseldi. Son olarak yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayiler** grubunun payı ise 2020 yılında yüzde 6,4 iken 2021'de yüzde 6,1'e geniledi. Böylece yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayilerin** payı önceki iki yılda gözlenen hissedilir artışın ardından 2020 ve 2021 yıllarında sınırlı düşüşler gösterdi. 2021 yılı itibarıyla 473 imalat **sanayi** firmasından 189'u düşük teknoloji yoğunluklu **sanayilerde** faaliyet gösterirken, 141 firma orta-düşük, 129 firma orta-yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayiler** kapsamında yer alıyor. Yüksek teknoloji yoğunluklu **sanayilerde** faaliyet gösteren firma sayısı ise 2020 yılında 16 iken, 2021'de 14 oldu.

faiz, amortisman ve vergi öncesi kar da yüzde 120'ye yakın bir artışla 185 milyar liradan 405 milyar liraya sıçradı. Bunun sonucunda FAVÖK karlılığı 3,6 puan artışla yüzde 17,5'e çıktı. Vergi öncesi kar ve zarar toplamı ise yüzde 137 artarak 92,5 milyar liradan 219 milyar liraya yükseldi. Bu gelişme satış karlılığını 2,5 puan artışla yüzde 9,5'e taşıdı. Öte yandan kar eden kuruluş sayısı 405 olurken, faiz, amortisman ve vergi öncesi kar elde eden firma sayısı ise 489 oldu.

İSO 500'ün finansman giderleri TL'deki değer kaybı, enflasyondaki artış ve faiz oranlarındaki yükselişin etkisiyle yüzde 135 oranında artarak 89 milyar liradan 209 milyar liraya yükseldi. Aynı yılda faaliyet karındaki artış yüzde 139 ile daha yüksek gerçekleşti. Böylece finansman giderlerinin faaliyet karına oranı hafif düşüşe rağmen son yıllarda olduğu gibi yüzde 60'ın üzerinde kaldı.

TOPLAM BORÇLAR ARTIYOR

İSO 500'ün ana bilanço göstergesine göre, 2021 yılında **İSO 500**'ün aktif toplamı yüzde 65,4 artarak 1,3 trilyon liradan 2,1 trilyon liraya yükseldi. Aktifler içerisinde ana kalemlerde dönen varlıklar yüzde 74 artışla 821 milyar liradan 1,4 trilyon liraya ulaşırken, duran varlıklar yüzde 51 artışla 467 milyar liradan 706 milyar liraya yükseldi. Dönen varlıkların toplam aktifler içindeki payı yüzde 67'ye çıkarken, duran varlıkların payı yüzde 33'e geriledi. Dönen varlıkların payının yükselmesi, **sanayi** kuruluşlarının işletme sermayesi ihtiyacındaki artışa işaret ediyor. Özkaynaklar 407 milyar liradan 624 milyar liraya yükselerek yüzde 53 artarken, toplam borçlar 881 milyar liradan 1,5 trilyon liraya çıkarak yüzde 71 büyüdü.

Alt kalemler incelendiğinde ise mali borçlar yüzde 59,3; diğer borçlar yüzde 86,5 arttı. Bir önceki yıldan farklı olarak 2021 yılında diğer borçlar mali borçların oldukça üzerinde büyüdü. Bu veriler **sanayi** **cinin** mali borçlarla değil daha çok piyasa borçlarıyla işlerini döndürdüğüne işaret ediyor. Ayrıca borç-

ların vadelerine göre gelişimi incelendiğinde ise kısa vadeli mali borçlardaki artış yüzde 65,5; uzun vadeli mali borçlardaki yüzde 55 oranındaki büyümenin üzerinde gerçekleştiğini gösteriyor.

ÖZKAYNAKLARIN PAYI EN DÜŞÜK SEVİYEDE

Sanayicinin borç/özkaynak ilişkisine bakıldığında, **İSO 500** araştırması son yıllarda kaynak yapısının özkaynaklar aleyhinde bozulduğuna işaret ediyor. Buna göre, 2015 yılında ilk kez yüzde 60'ların üzerine çıkan borçların payı, 2019 ve 2020 yıllarında yüzde 68,4'e kadar yükselmişti. 2021'de ise toplam borçların payı 2,3 puan daha artarak ilk kez yüzde 70 sınırını aştı böylece özkaynakların payı yüzde 29,3'e geriledi. Böylece toplam kaynaklar içinde borçlar şimdiye kadarki en yüksek, özkaynaklar ise en düşük payı aldı.

Araştırmaya göre, **İSO 500**'de 2009 yılından sonra yabancı sermayeli kuruluş sayısında yaşanan kademeli gerileme, 2018 ve 2019 yıllarındaki duraklamanın ardından son 2 yıldır yeniden sürüyor. 2020'de yabancı sermayeli kuruluşların sayısı 7 adet azalırken, 2021 yılında sayı 1 adet daha azalarak 109'a indi. 2021 yılında **İSO 500**'deki 109 yabancı sermaye paylı kuruluşun toplam üretimden satışlar içindeki payı yüzde 31,3'den yüzde 28,6'ya düştü. Öte yandan 2020 yılında 19 alt sektörde yabancı sermaye paylı kuruluş faaliyet gösterirken, 2021 yılında bu sayı 20 alt sektöre çıktı. En çok yabancı sermaye paylı kuruluşun faaliyet gösterdiği sektör 24 kuruluş ile motorlu kara taşıtları olurken bu sektördeki kuruluş sayısı da 1 adet arttı.

İSO 500'DE Ar-Ge harcaması yapan kuruluş sayısına bakıldığında, 2013'ten itibaren görülen kademeli artışın 2018'den sonra durağanlaştığı görülüyor. **İSO 500**'de Ar-Ge harcaması yapan kuruluş sayısı 2019'da 262; 2020'de 271 iken, 2021'de 265 olarak kayıtlara geçti. 265 şirketin Ar-Ge harcamaları da anket verilerine göre yaklaşık 9 milyar TL düzeyinde ger-

Yaratılan net katma değerde ücretlerin payı geriliyor

Türkiye'nin En Büyük 500 Sanayi Kuruluşu Araştırması, yaratılan net katma değerde ücretlerin payının istikrarlı bir şekilde eridiğini gözler önüne seriyor. 2021 yılında **İSO 500**'ün yarattığı net katma değer faktör gelirleri dağılımına bakıldığında, milli gelir anlamında karın payı yüzde 30,3'ten yüzde 39,7'ye çıkarak, son 10 yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Ödenen faizlerin net katma değer içindeki payı da yüzde 25,3'ten yüzde 28,7'ye yükseldi. Buna karşılık ödenen maaş ve ücretlerin payı yüzde 44,5'ten yüzde 32,2'ye geriledi. Bu pay 2013 yılında yüzde 55,9'du. Bu gelişmeler 2021 yılındaki hızlı büyüme ve yüksek enflasyonun yaşandığı dönemde faktör gelirlerinin net katma değer içindeki dağılımında en çok karın olumlu etkilendiğini gösteriyor.

İşgücü verimliliğinde artış

Araştırma, işgücü verimliliğinde artışın yüzde 64,6 olduğunu gösteriyor. **İSO 500**'de çalışan başına üretimden net satışlar 2019'da yüzde 15,4; 2020'de yüzde 12,1'lik artışların ardından 2021 yılında yüzde 64,6 ile güçlü bir artış göstererek 2.705.400 TL oldu. Bu gelişme aynı zamanda işgücü verimliliğinde son yılların en hızlı artışına işaret ediyor. Çalışan başına üretimden satışlardaki artış reel bazda da yüzde 20,9 artışa karşılık geliyor. Araştırma, 2021'in işgücü verimliliğinde önemli bir artış yılı olduğuna işaret ediyor. Bilindiği üzere 2020 yılında yaşanan salgın nedeniyle üretimde kesintiler yaşanmış, çalışan sağlık sorunları oluşmuş, çalışma saatleri azalmış ve iş gücü verimliliği gerilemişti. 2021 yılında ise tüm bu koşulların iyileştiği, böylece işgücünün çalışma süreleri ve performansının yükseldiği görülüyor. Yine 2021'de makine ve ekipmanda yüksek satışlara bağlı yüksek kapasite kullanımının da işgücü verimliliğindeki artışa katkı sağladığı belirtiliyor. 2021 yılında çalışan başına net üretimden satışlar 2020 yılına göre mutlak büyüklük olarak tüm alt sektörlerde artmakla beraber, sektörler arasında önemli farklılıklar söz konusudur. 2021'de çalışan başına net üretimden satışlar ile ölçülen işgücü verimliliği en yüksek sektörler ise sırasıyla mücevherat **sanayi**, rafineri petrol ürünleri **sanayi** ve ana metal **sanayi** oldu.

çekleşti. 2020'de Ar-Ge harcamaları yaklaşık 6,2 milyar seviyelerindeydi. Bu durum 2020'ye göre yaklaşık yüzde 44'lük artışa işaret etti. Ar-Ge harcaması yapan kuruluşların sektörel dağılımına bakıldığında ise gıda ürünleri imalatı ilk sıradayken alırken, motorlu kara taşıtları ikinci, kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı da üçüncü sırada yer alıyor.

KDV YÜKÜ YÜZDE 91 ARTTI

Araştırmaya göre, devreden KDV sorununun 2021 yılında da artarak devam ettiği görülüyor. **İSO 500**'ün üzerindeki devreden KDV yükü yüzde 91 gibi büyük bir artışla 24 milyar liraya yaklaştı. Araştırmaya göre, devreden KDV yükü 2019'da 10,8 milyar TL 2020'de ise 12,3 milyar TL olarak gerçekleşmişti.

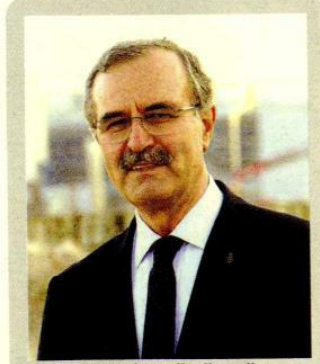

500 büyük firmanın yarısından fazlası OSB'de üretim yapıyor

Istanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından yapılan Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırması'na organize sanayi bölgelerinde yer alan sanayi işletmeleri damgasını vurdu. Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK) Başkanı Memiş Kütükcü, Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşunun 286'sının organize sanayi bölgelerinde üretim yaptığını açıkladı.

Organize sanayi bölgelerinin Türkiye'nin üretme gücü haline geldiğinin altını çizen Kütükcü, "İSO 500'ün 2 trilyon lirayı aşan üretimden satış rakamlarının, 1 trilyon 16 milyar 884 milyon lirasını, yani yüzde 49,65'ini organize sanayi bölgelerimizdeki 286 firmamız gerçekleştirdi" dedi.

Kütükcü, Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırması'nda

MEMİŞ KÜTÜKCÜ

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK) Başkanı

yer alan OSB'lerdeki 286 firmanın ihracatta da önemli bir ağırlığa sahip olduğunu kaydederek, "OSB'lerimizdeki 286 dev sanayi kuruluşumuz, 500

OSB'LERDEN ÜRETİM KARARLILIĞI

Açıklamasında 81 ilde sayıları 369'a ulaşan organize sanayi bölgelerinin Türkiye'nin planlı sanayileşmesinde, üretim, istihdam ve ihracatında kritik önemde olduğunun

Büyük Sanayi Kuruluşu'nun 2021 yılındaki toplam ihracatının yüzde 38,39'unu gerçekleştirdi. Ülkemizin en büyük sanayi kuruluşlarının yer aldığı araştırmada, hem üretimden satışlarda hem de ihracatta organize sanayi bölgelerimizin önemli bir yeri olduğunu görüyoruz" şeklinde konuştu.

altını çizen Kütükcü, "Organize sanayi bölgeleri olarak ülkemizin planlı sanayileşmesinde lokomotiflik rolümüzü artırarak devam ettirmekte kararlıyız" dedi.

Kütükcü, OSB'lerdeki işletme sayısının 67 bine, istihdamın ise 2 milyon 325 bine ulaştığını da sözlerine ekledi.

84 Egeli ihracatçı ISO 500'de yerini aldı

ISO 500'de Ege Bölgesi'nden, tamamına yakını sektörlerinde ihracat lideri olan 84 firma yer alma başarısı gösterdi. İzmir 40 firma, Manisa 23 firma, Denizli 10 firma, Balıkesir 5 firma, Aydın 2 firma, Muğla 2 firma, Uşak 2 firma ile temsil edildi.

Istanbul Sanayi Odası, Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırmasında İzmir'den 40, Ege Bölgesi'nden ise; 84 firmanın yer almasını gurur verici olarak nitelendiren Ege İhracatçı Birlikleri Koordinatör Başkanı Jak Eskinazi, 2022 yılında bu listedeki Egeli firma sayısının artmasını diledi.

"2021 yılı inovasyonu/yeniliği/değişimi kurum kültürü haline getirmiş, dönüştürücü liderlikte öncü olan bizler için her alanda yeni fikirlere kapılarını açtı. TİM ilk 1000 ihracatçı listesinde de önceki yıllardan daha fazla firmayla temsil edilmeyi umuyoruz.

EİB olarak sürdürülebilir ihracat için İnovasyon, Ar-Ge ve tasarım odaklı projeler geliştirmeye devam edeceğiz. Üretim ve ihracatta daha iyi noktalara geleceğimize inancımız tam. Ege Bölgesi'nin 2021 yılı 25 milyar dolar ihracatını 2022 yılında 30 milyar dolara çıkaracağız."

İHRACATTA İLK SIRA ALMANYA'NIN

Katma değerli ürün üretmenin üretilenin üstüne inovasyon eklenerek mümkün olabileceğini vurgulayan Eskinazi, "İnovasyon; ekonomik değer yaratmaktan öte bir kavram.

Sürdürülebilirlik ve çevreye duyarlı üretimle ana pazarlarımız AB ve ABD başta olmak üzere ihracatımızda güçlü pazarlarda öne çıkmayı hedefliyoruz. Ege İhracatçı Birlikleri olarak

JAK ESKİNAZİ
Ege İhracatçı Birlikleri Koordinatör
Başkanı

2020 yılında sadece Almanya'ya 1 milyar doların üzerinde ihracat yapmışken, 2021 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'ye de ihracatta 1 milyar dolar barajını aştık. 2021 yılında EİB'nin ihracat yaptığı ülke ve gümrüklü bölge sayısı 211 oldu." dedi.

EİB'nin 2022 yılı Ocak - Mayıs dönemindeki ihracatında Almanya 820 milyon dolarlık tutarla ilksıradaki yerini koruyor. Almanya'yı 603 milyon dolarlık ihracatla Amerika Birleşik Devletleri ve 454 milyon dolarlık ihracatla İtalya takip etti. EİB'nin 2021 yılının Ocak - Mayıs dönemindeki ihracatı ülke grupları bazında incelendiğinde; Avrupa Birliği ülkelerine ihracat yüzde 27'lik artışla 2,8 milyar dolardan, 3,6 milyar dolara çıktı.

Ortadoğu ülkelerine 874 milyon dolarlık, Amerika ülkelerine de 864 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirildi.

Anadolu'nun sayısal ağırlığı artıyor

ISO 500'de en çok firma ile temsil edilen şehir, adet bazında gerileme göstermesine karşın hala İstanbul. İstanbul'dan 158 firma listede yer aldı. Bundan tam on yıl önce açıklanan verilere göre İstanbul'dan 193 firma listedeydi. Bu veriler ışığında İstanbul'un listedeki sayısal ağırlığı on yılda yüzde 18'i aşkın geriledi.

HANDAN SEMA CEYLAN

Devler liginin yıldızı parlayan kentleri Kahramanmaraş, Kocaeli, Gaziantep ve Kayseri oldu. **İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO)** her yıl geleneksel olarak açıkladığı "Türkiye'nin En Büyük 500 Kuruluşu" listesinde en çok firma sayısını artıran dört kent sırasıyla Kahramanmaraş, Kocaeli, Gaziantep ve Kayseri. Bu şehirler haricinde Adana, Bilecik, Hatay, Karabük, Kütahya, Manisa ve Tekirdağ da listedeki firma sayılarını artırdı.

İSO 500'de en çok firma ile temsil edilen şehir kan kaybetmesine rağmen hala İstanbul. İstanbul'dan 158 firma listede yer aldı. Bundan tam on yıl önce açıklanan verilere göre İstanbul'dan 193 firma listedeydi. Bu veriler ışığında İstanbul on yılda yüzde 18'i aşkın kan kaybetti. Listenin en çok firmaya sahip ikinci kenti 41 şirketle Kocaeli. Kocaeli'ni 40 firma ile İzmir takip ediyor. Ancak Ege Bölgesi **Sanayi Odası'ndan** bir önceki dönem 44 firma listede yer alıyordu. **Sanayinin** gözbebeği olan kentlerden Bursa da kan kayırtıyor. Geçen yıl 26 firma ile temsil edilen Bursa, bu yıl 22 şirketle listede.

ETİ KROM LİSTEYE 201'İNCİ SIRADAN GİRDİ

Listeden bu yıl iki kent düştü, bir kent ismini tek firmayla listeye yazdırdı. Düzce'den iki firmanın liste dışı kalması nedeniyle, kent artık devler liginde yok. Bu firmalardan biri çelik boru diğeri gıda üreticisi.

Afyon'da geçen dönemde bir firma ile temsil ediliyordu. Bu gıda firması da bu dönem listeye veda edince, Afyon-karahisar listeye giremedi. Elazığ ise geçen yıl İlk 500'de yoktu. Bu yıl listeye 201'inci sıradan giren Eti Krom saye-

sinde ismini listeye yazdırdı. Firma 2,4 milyar liralık üretimden satışa sahip.

ANKARA DA GERİLEYEN KENTLER ARASINDA

Bu arada yaptığımız listede İstanbul

dışında Ankara'yı da Anadolu kentlerinin dışında tutuyoruz. Önceki dönem 30 firma ile listede yer alan Ankara, bu dönem 26 şirketle listede temsil ediliyor. Kamunun da geçen dönem 9 olan firma sayısı 8'e geriledi.

308

Anadolu'dan toplam firma sayısı

İstanbul Sanayi Odası'nın açıkladığı Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi Kuruluşu** listesinde dört kent göz doldurdu. Kahramanmaraş bir önceki döneme göre devler liginde 5, Kocaeli 5, Gaziantep 4 ve Kayseri 3 firma daha ekledi.

✓ 32 kentin listede adı yok ✓ Kamudan da 8 işletme bulunuyor

ARTIRANLAR

Adana
Bilecik
Gaziantep
Hatay
Kahramanmaraş
Karabük
Kayseri
Kocaeli
Kütahya
Manisa
Tekirdağ

EKSİLENLER

Ankara
Antalya
Balıkesir
Bursa
Çanakkale
Eskişehir
İstanbul
İzmir
Konya
Ordu
Samsun

KENT SAYISI ARTTI

Listeden bu yıl iki kent düştü, bir kent ismini tek firmayla listeye yazdırdı. Düzce'den iki firmanın liste dışı kalması nedeniyle, kent artık devler liginde yok. Afyon'da listeye veda eden kentlerden biri oldu. Bu gıda firması da bu dönem listeye veda edince, Afyon-karahisar listeye giremedi. Elazığ ise geçen yıl İlk 500'de yoktu. Bu yıl listeye 201'inci sıradan giren Eti Krom sayesinde ismini listeye yazdırdı.

TEK FİRMALARI VAR

Amasya
Burdur
Edirne
Elazığ
Erzurum
Karaman
Kastamonu
Kırşehir
Malatya
Nevşehir
Ordu
Siirt
Sivas
Şırnak

ISO 500'de ekonomi ve enerji görünümü

Masamda, **İstanbul Sanayi Odası**'nın (**ISO**) hazırladığı 'Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu' 2021 Kitabı.

Aklımda, enerji...

Karşımda, 70 yılı geride bırakan **İstanbul Sanayi Odası**.

Aklımda, enerji...

Türk **sanayi** sektörünün en köklü ve kapsamlı bu araştırmasını inceledikçe, 70'inci yıl heyecanlarına ortak oluyorum.

Kendimi masamdan kalkıp, 15 Ağustos 1972 tarihli **İstanbul Sanayi Odası** Dergisi'nin sayfalarını karıştırırken buluyorum. **Sanayi** serüvenimizin ivme kazandığı yıllara yolculuğum başladı... Türkiye'nin en büyük satış cirosunu gerçekleştirmiş 100 büyük endüstri kuruluşu, cesaret ve kıvanç verici bir haber olarak -ki ifadesi de aynen böyle- derginin sayfalarına beni konuk ediyor.

Derken kendimi, **ISO 500**'de Enerji' başlığına kilitlenmiş, iki elim başımın arasında bir zaman tüneline düşünceli bir yolculuğa çıkarken buluyorum. Dipfriz'den bir enerji serüveninin **sanayimizde** yükselen dalgaları laptopumun tuşlarına çarpıyor!

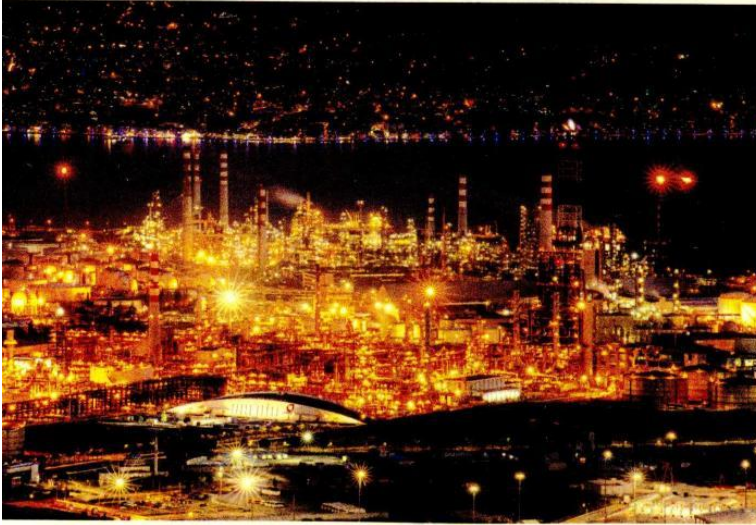
Zihin haritamda yolculuk hayli gerilere uzanmaya başladı bile... Aynı dergide, ilk 100 kuruluşun satış hasıllarını bir evvelkine göre, yüzde 21 oranında arttırması dikkatimi çekiyor. Bu araştırmada

yer alan 100 firmanın 19'unun kamu kuruluşu olduğu da... 100 firma içinde, 63'ünün İstanbul firması olması sevindirici bir haber olarak duyurulmuş... Naif ve vatansever satırlar dergi sayfalarından defterime üşüşüyor. 1972 yılında yayınlanan bu araştırmada; listeye girmeyi başaran Ereğli Demir Çelik, Arçelik, Türk Pirelli, Petkim, Mannesmann Boru, Borusan, Çanakkale Seramik Fabrikaları, Mutlu Akü ve Türk Demirdöküm gibi firmaların bugün geçirdikleri değişime bakıyor, günümüzde de varlıklarını korumaya devam ettiklerini görmekten ülkem adına kıvanç duyuyorum. Güzel bir saptamayla başladık!

Aynı dergide bir enerji reklamıyla göz gözeyim. Karaköy'de bir kablo firması... Enerji iletiminde hizmetinizdeyiz, diye yazıyor... Yeraltı, telefon ve tesisat kabloları... Derken sayfalar

beni Ortak Pazar ve Alman **sanayinin** sorunları ile burun buruna getiriyor.

Birden, 'enerji' odaklanmamda haklı olduğumu görüyorum. Dönemin İETT Genel Müdürü'nün elektrik konusunda hazırlanmış bir raporuna göz gezdirirken, memleket ahvalı hakkında daha önemli ipuçları elde ediyorum. Yatırımlarındaki güçlükler anlatılırken, elektrik konusunda alınması gereken tedbirlerin altı çiziliyor... **Sanayideki** değişime, ilerlemeye tanıklık ediyorum. Raporda, **sanayinin** inkişafına paralel olarak, biz de inkişaf etmeye mecburuz, diyor genel müdür... Hiç değilse, bizi **Sanayi** Kalkınma Bankası imkânlarından faydalandırın ki yatırımlarımızda bir gecikme yaşanmasın, diye de veryansın ediyor. Araya martı sesleri karışırken, tuşların tık tıkları, genel müdürün TEK tarifelerindeki aksaklıkların altını

Faaliyet kodu 35 / ISIC Rev. 2

35 Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım

Sıra	Kuruluş	Sektör	İSO 500 sırası	Üretimden Satışlar (Net) (TL)
1	Enerjisa	Özel	44	8.409.986.003
2	EÜAŞ	Kamu	55	7.486.817.933
3	Eren Enerji	Özel	53	7.458.659.192
4	Afşin Elbistan	Özel	75	5.136.181.267
5	İçdaş	Özel	104	3.968.733.285
6	Atlas Enerji	Özel	110	3.773.184.190
7	Akenerji	Özel	132	3.306.480.581
8	RWE&Turcas	Özel	169	2.706.265.735
9	Soma Termik	Özel	252	1.888.405.110
10	Zorlu Doğal	Özel	296	1.678.684.931
11	Çelikler Seyitömer E.	Özel	299	1.671.960.735
12	Sanko Enerji	Özel	302	1.667.470.626
13	Yeni Elektrik ÜAŞ	Özel	313	1.593.870.221
14	Maren Maraş	Özel	332	1.475.985.168
15	İzdemir Enerji	Özel	398	1.243.212.284
16	Silopi Elektrik	Özel	455	1.067.779.355

çizdiğini de adeta unutma, diyor.

Zaman tüneline çıkıp, 2021 araştırması sonuçlarına döndüğümde, tablo çözümlerini yapıyorum, yoğun enerji kullanımı yapan firmaları ve tabloları sektörel kodlara göre dikkatle inceliyorum. Enerji odaklanmasında karşımda sihirli sayılar beliriyor:

NACE kodlarına göre, 35, 27, 29, 30 ve 19.

ISIC'e göre, 210, 353, 354, 383, 384 ve 400 gibi...

2021'e geldiğimizde yeni kavramlar karşımda... Karbon ayak izi, yeşil mutabakat, iklim krizi, yeni bir endüstri tasarımı ve teknolojik dönüşüm...

Günümüze uzanan sanayi kuruluşlarının köklerini incelediğimde, bir kentin bir sektörün umut, gelişim ve başarı hikâyesiyle karşı karşıyayım. Sene 2022'de ise Avrupa, Çin, Rusya, Ukrayna derken, enerjide karmaşık denklemlerin sanayiciyi nasıl zorladığına tanıklık ediyorum.

ENERJİ, İSO 500'DE 1. SIRADA

İSO 500 2021'de, Türkiye'nin enerjide gururu Tüpraş'ın üretimden satışlarda 136,8 milyar lirayla en büyük sanayi kuruluşu

ünvanını korumasını takdirle karşılıyorum.

Tüpraş'a bakınca enerjide geleceğe dair umutlar artıyor... 2050 karbon nötr hedefiyle stratejik dönüşüm yolculuğunu başlatmış bir lider var karşımda. Dünyanın en iyi veri analitik birimine sahip rafinerilerinden biri olmak amacıyla, rafinerilerinde 150 bin sensörden her gün üretilen 650 milyon satır verinin işlenip anlamlandırılması konusunda çalışma yaptıklarını gözlemliyorum. Türkiye'de sanayi şirketleri arasında bu büyüklükte veri üreten başka bir şirket bulmak herhalde zor... Dijitalleşme ve Robotik Yol Haritası kapsamında, enerji sektöründe yenilikçi ve öncü uygulamaları önemli.

Ve tekrar geçmişe dönüyorum...

Bu kez Nobel ödüllü iktisatçıları incelemeye karar veriyorum.

**EKONOMİ NOBELİ
VE JEAN TIROLE**

Biliyorsunuz, Alfred Nobel (1833-1896)'ın vasiyetnamesi, ödüllerin her yıl fizik, kimya, fizyoloji ya da tıp, edebiyat ve barış dallarında bir önceki yıl insanlığa en büyük yararı sağlayanlara verilmesini

öngörüyordu. Sonradan eklenen ekonomi ödülü ise 1968'de İsveç Merkez Bankası tarafından konularak, ilk kez 1969 yılında dağıtımına başlandı.

Hatırlayacağımız üzere, dinamiti ve daha güçlü başka patlayıcı maddeleri geliştiren İsveçli kimyacı, mühendis ve sanayici olan ve dünyanın pek çok patlayıcı fabrikasının hisselerinin ve Bakü bölgesindeki petrol yataklarının de sahibi olan Alfred Nobel, bu büyük servetini Nobel ödülleri olarak dağıtmak üzere Nobel Vakfı'na bağışlamıştı.

İktisat bilimini, doğal bilimlerde olduğu gibi kesin

bir neden-sonuç ilişkisine dayandırmak yanlış tabii... Bu yüzden iktisadi problemler araştırılırken birbirinden farklı yöntemler kullanılıyor ve farklı teoriler ortaya konuyor. Nobel Ekonomi Ödülleri'nin 50 yılı aşan tarihi göz önüne alındığında, matematiksel alanda çalışma yapan iktisatçıların daha çok ödül aldığını belirgin olarak gözlemleyebiliyoruz. 1969'dan beri kazananları incelemeye devam... Neden mi? Göreceksiniz...

Fransız iktisatçı Jean Tirole, hatırladığım kadarıyla "Büyük firmaların piyasa gücü ve kontrolleri" konusundaki

çalışmalarıyla 2014 yılında Nobel Ekonomi Ödülü almıştı. Peki, ne yaptı bu Tirole? ABD ve Fransa'da iktisat profesörü olarak çalıştı.

Fransız ekonomist Jean Tirole, pazar gücü ve düzenlemeleri üzerine analizleri nedeniyle Nobel Ekonomi Ödülü'ne layık görülmüştü. Ekonomistin çalışmalarının araştırmalara "bir dizi yeni araç kattığını" söyleyebiliriz. Tirole'ün araştırmasında, ülkelerin ekonomik pazara hâkim olan güçlü şirketleri nasıl bir düzenlemeye tabi tutması gerektiği tartışılıyor ki bu çok önemli. Jean Tirole, günümüzün en etkileyici ekonomistlerinden biri. En önemlisi de birkaç güçlü şirketin hâkim olduğu endüstrileri nasıl anlamamız ve yönetmemiz gerektiğine açıklık getiriyor. Çıkarılacak önemli dersler içeriyor görüşleri.

Tirole'ün, kalınlıkları ile insanı korkutan, entelektüel derinliği ile de zihinleri yoran kitaplarını düşünüp heyecanlanıyorum ve yazıma önemli bir boyut kazandıracağına da ikna oluyorum. Çünkü Tirole, "piyasa gücü ve regülasyon" alanındaki çalışmaları nedeniyle ödüle layık görülmüştü ve ekonomiye yeni bir bakış açısı kazandırma çabasında bir ekonomist olarak hareket etmiş bir bilim insanı.

Kesin olan şu ki, **ISO 500** gibi ufuk zenginliği bulunan böylesi araştırmaları aynı ufuk zenginliği içinde değerlendirebilmek ve toplumla paylaşmak için bu öncülerin teorilerinden de faydalanmamız ve böylesi dev araştırmalara yeni görüş ve parametreleri de eklememiz gerektiği düşüncesindeyim...

TIROLE VE PİYASANIN GÜCÜ

Piyasa gücü, bir firmanın sattığı ürün veya hizmetin fiyatını yükseltebilme gücünü ifade eder. Elbette her firma kendi ürününün fiyatını belirleyebilir.

Ama piyasa gücü olan bir firma, bunu müşterilerini kaybetme korkusu olmadan yapar. Bu da genelde satılan şeyin kolay kolay vazgeçilemeyecek bir ürün veya hizmet olması durumunda söz konusudur. Bu tür piyasalara devletin müdahale edip, toplum refahı için bu firmanın piyasa gücünü dizginlemesi gerekir. Bu amaçla da, temel çerçevesi yasalar ile çizilen, adına regülasyon denilen düzenlemeler yapılır.

İSO 500 KURULUŞLARINI FARKLI BAKIŞ AÇILARIYLA İNCELEMELİYİZ...

Örneğin, elektrik gibi altyapı endüstrileri, piyasa gücüne sahip firmaların varlığı sebebiyle regülasyona tabi endüstrilerdir. Konuyu yeniden enerjiye getirdim. Bu endüstrilerin bazı kısımlarında rekabetçi denebilecek bir piyasa yapısı varken, bazı kısımlarına mutlak piyasa gücüne sahip tekeller hakimdir. Bu tür endüstrilerin iyi işleyebilmesi için devlet, düzenleyici kurumlar yoluyla devreye girerek bu firmaların fiyatlarını düzenlemeye çalışır. Fakat bu sanıldığından çok daha zor bir iş... İşte Tirole'ün çalışmaları bu zor işin üstesinden nasıl gelinebileceği üzerinedir.

Piyasa gücüne sahip bir firma, rekabet baskısı altında olmadığı için hem kısa hem de uzun vadede toplum refahına pek de katkı sağlamaz. Kısa vadede, fiyatlarını yüksek tutarak kendisi aşırı kar ederken, tüketiciler mağdur olur. Uzun vadede ise sunduğu ürününün kalitesini artırmak veya maliyetini düşürmek için herhangi bir yatırım girişiminde bulunmaz.

İşte günümüz için ne büyük ve incelenmeye değer bir konu ve hatta parametre...

Böyle bir tablo karşısında regülasyon işini zorlaştıran ise düzenleyici kurumun elinde kullanabileceği mükemmel araçların olmamasıdır. Örneğin düzenleyici kurum, aşırı kar

Ekonomik faaliyet kodlarında enerji karması

Kod	Tanım/NACE Rev. 2
05	Kömür ve linyit çıkartılması
06	Ham petrol ve doğalgaz çıkarımı
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
27	Elektrikli teçhizat imalatı
35	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı
Kod	Tanım/ISIC Rev. 2
210	Madencilik ve taş ocaklığı
351	Ana kimya sanayi
353	Petrol ürünleri sanayii
354	Çeşitli petrol ve kömür türevleri sanayi
383	Elektrik makineleri, aletleri ve cihazları sanayii
400	Elektrik sektörü

Faaliyet kodu 19 / ISIC Rev. 2

19 Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı

Sıra	Kuruluş	Sektör	İSO 500 sırası	Üretimden Satışlar (Net) (TL)
1	TÜPRAŞ	Özel	1	136.793.346.358
2	Star Rafineri	Özel	3	55.187.004.901
3	Aygaz	Özel	33	10.543.478.734
4	İpragaz	Özel	86	4.527.999.542

elde edilmesini engellemek için firmanın maliyetine makul bir kar ekleyerek satılan ürün için bir fiyat belirleyebilir. Kısa vadede işe yarar görünen bu çözüm, uzun vadede firmanın maliyetlerini kısma konusunda herhangi bir yatırım yapmasını özendirmez. Zira firma maliyetlerini ne kadar kısarsa kıssın karı aynı kalacaktır. Firmayı maliyetlerini kısma yöneltmek için düzenleyici kurum başka bir fiyat belirleme yöntemi kullanabilir. Örneğin satılan ürün için sabit bir tavan fiyat belirlenmesi, firmayı maliyetlerini kısma yöneltirebilir. Ancak bu sefer de, maliyetini başarılı bir biçimde azaltan firma için aşırı kar söz konusu olacaktır. Bu da regülasyonun toplum refahına

katkı yapma hedefi ile çelişen bir durumdur.

Tirole, regülasyon işini kolaylaştıran ve firmaların piyasa gücünü dizginleyen sihirli bir reçete sunmamıştır. Regülasyonun nasıl daha etkili olabileceğine dair bir bakış açısı ortaya koymuştur. Tirole'e göre regülasyon ile ilgili temel sorun, devletin düzenlemeye çalıştığı firma ve onun faaliyet gösterdiği endüstri hakkındaki bilgi eksikliğinden kaynaklanır. Bu sorunu daha vahim hale getiren ise, firmanın devlete kıyasla hem endüstri hem de kendisi hakkında daha çok bilgiye sahip olmasıdır. Bu sorun literatürde asimetrik bilgi problemi olarak adlandırılır. Zamanla enerji, telekomünikasyon gibi endüstrilere özgü düzenleyici

kurumların (bizdeki EPDK, BTK gibi) kurulması bu endüstrilerin nasıl işlediğine dair bilgi asimetrisini azaltmıştır. Ancak firmanın maliyetleri ve benzeri konularda kendine sakladığı stratejik bilgiler sebebiyle asimetrik bilgi sorunu devam etmektedir.

Bir oyun teorisi ustası olan Tirole, devam eden bu sorunu aşmak için regülasyonu, düzenleyici kurum ile firma arasında oyuna çeviren bir yaklaşım sunmuştur. Bu oyun içerisinde akıllıca tasarlanmış mekanizmalar sayesinde firmanın kendisine sakladığı bilgilerin açığa çıkması amaçlanmaktadır. Örneğin, bu yaklaşım ile firmaya birden fazla fiyatlandırma yöntemi sunulur, firmanın sakladığı bilgilerin firmanın kendi seçimi ile açığa çıkması sağlanabilmektedir. Açığa çıkan bu bilgiler de daha etkili bir regülasyon için kullanılabilir. Mekanizma ne kadar akıllıca tasarlanırsa, açığa çıkan bilgiler ve regülasyonun etkinliği de o kadar artacaktır. Bu konu hayli kapsamlı ve incelenmeye değer; belki başka bir yazıda...

S&P 500 İLK ENDEKSİNİ 1923'DE OLUŞTURDU; BİZE DE ÖRNEK

İSO 500 denince zihnimde açılan Nobel penceresini kapatıp, şimdi de S&P 500 borsa endeksine geliyorum. Standard & Poor's tarafından hazırlanan bu endeks, 500 büyük Amerikan şirketini kapsıyor. Amerikan hisse senedi piyasasının yaklaşık %75-80 büyüklüğünü ifade ediyor. S&P tarafından oluşturulan ve kabul gören endeks, ABD'nin ilk 500 şirketini mercek altına alıyor. Bulistede yer alan kuruluşlar; Accenture, Apple, Adobe, American Express, Amazon, Chevron, Emerson, Exxon, Facebook, Microsoft, General Electric, IBM gibi devlerden oluşuyor. Standard & Poor's 500,

NYSE veya NASDAQ'da halka açık hisse senetleri bulunan 500 büyük şirketten oluşan bir Amerikan borsa endeksi ve bunların piyasa kapitalizasyonu. Hem büyüme stokları hem de değer stokları içerdiğinden, en çok takip edilen hisse senedi endekslerinden biri. ABD borsasının en iyi temsilcilerinden biri ve ABD ekonomisi için bir trend göstergesi olarak düşünülüyor. S&P, ilk endeksini 1923'te oluşturdu ve bugünkü haline 4 Mart 1957'de aldı. Çoğunluğu McGraw Hill Financial'a ait bir ortak girişim olan S&P Dow Jones Endeksleri tarafından sürdürülmeye devam ediyor. Bir zamanlar İstanbul'da yetkililerini ağırladığım bu kuruluş işte bu 500'lerin de kurucusudur. Bu fikri 1927'de kurup, 1957'de olgunlaştırmışlardır.

Bilgi şirketlerinin yolculuğu 1900'lerde başlarken, biz de 1970'lerde ve değerli STK'larımızdan İstanbul Sanayi Odası öncülüğünde yaşam bulup olgunlaştırıldı. Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu araştırmasının kökleri, 1968 yılında "100 Büyük Firma" olarak kamuoyuna açıklanmasına kadar gidiyor. Her yıl bir önceki yıl verilerinin açıklandığı çalışmanın kapsamı 1978 yılında 300 kuruluş, 1981 yılında ise 500 kuruluş çıkarılmıştı. Türkiye'de sanayi sektörüne yönelik en uzun soluklu ve kapsamlı çalışma; iyi ki var.

ENERJİDE YENİ BİR ZİHİN HARİTASINA İHTİYAÇ VAR...

Enerjinin, dünya çapında rekabet eden sanayimizin toplam üretim maliyeti içerisinde önemli bir

yer tuttuğunu hepimiz biliyoruz. Ham maddenin temininden, ürünün tüketiciye ulaştırılmasına kadar enerjinin verimli olarak kullanılmasının bu maliyetleri azaltıcı etkisinin olduğu açık... Bu sebeple, sektörde yaşanan problemleri ve sanayinin karşılaştığı zorlukları günün ihtiyaçları doğrultusunda tespit ederek, yapıcı çözüm önerileri getirmek ve sanayi sektöründeki verimliliği özendirici ve bilgilendirici çalışmalar yapmak iş dünyasının birincil ödevi. Bu faaliyetleri düşünüp kurgulamış ve hayata geçirmiş biri de olarak, İstanbul Sanayi Odamızı tebrik ediyorum.

Sanayimizin sürekli, kaliteli ve uygun maliyetli enerji ihtiyacının karşılanması için gereken politikaların oluşturulmasında daha etkin rol oynamasını bekliyoruz. Hatta yeni bir zihin haritasına ihtiyaç olduğu bile söylenebilir.

Sanayicilerimizin kendi elektriğini üretebilmeleri (lisanslı ve lisanssız) ve enerjiyi daha uygun maliyetli olarak tedarik edebilmelerinin özendirilerek desteklenmeye devam edilmeli. Ülkenin dış açık vermesine sebep olan enerji ithalatımızın azaltılması kapsamında "Enerji Endüstrisi" oluşturma konusunda yoğun girişimlere devam edilmeli. Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarımızın toplam elektrik üretimi içerisindeki payını teknolojik tabanlı bir bakışla artırmaya da devam... Enerji üreten ekipmanların yerli işgücü ve kaynaklarla üretilmesinin desteklenmesine de...

Sanayide artık bilgi, eğitim ve bilim ancak el ele özgün bir karakter sergileyerek, toplumla gelişip dinamik bir ilerleyişe yol açabilir. Stephen Hawking'in dediği gibi, enerji biraz para gibidir: eğer pozitif bir dengeniz varsa, onu çeşitli şekillerde dağıtabilirsiniz...

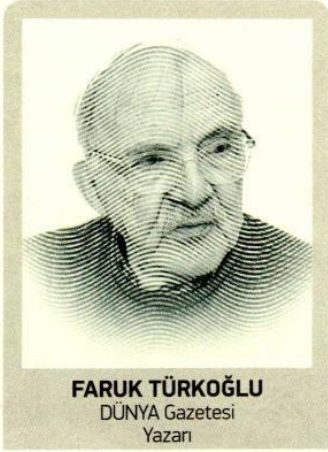
Özel Sayı'nın "Teknoloji Faaliyetleri" bölümündeki göstergeler neyi anlatıyor?..

O smanlı dönemdeki **sanayi** dallarının tarihi hakkında birinci elden bilgi sahibi olmak isteyenler geçen yüzyılın ikinci yarısında arşivlerdeki belgelerden yararlanma imkânını buldu. Bu belgelerden elde edilen bilgilerin ilk açıklandığı yayın organlarından biri de **İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO)** dergileriydi. Edebiyatçı ve tarihçi Adnan Giz'in, bu dergiye 60'lı yılların ikinci yarısında yazdığı makaleler, gençlik tıstacı ve **sanayi** tarihçileri için vazgeçilmez bir kaynak olmuştı.

Cumhuriyet'in ilk 25 yılında-ki **sanayi** tesisleri konusunda çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezleri yayınlandı. 1950 sonrasındaki girişimci kuşağı hakkındaki bazı bilgiler **İSO**'nun yayınladığı iki kitapta yer aldı. 50'li yıllarda kurulan yeni sanayi tesisleri kısa sürede gelişti ve bunlardan 20 kadar şirket 60'lı yılların sonunda **İSO**'nun ilk kez açıklamaya başladığı 100 büyük şirket sıralamasına girmeyi başardı.

Gelecek yıllarda, 1970 sonrasındaki on yıllarda **sanayi** tarihi konusunda araştırma yapmak isteyenlerin ilk başvuracakları kaynak yine **İSO**'nun yayınları ve artık kurumlaşmış bir nitelik kazanan "Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu" adına taşıyan çalışmaları olacaktır. Bu çalışmaları yıl yıl izleyenler, ekonominin ve **sanayinin** gelişme çizgisi hakkında fikir edinecek, şirketlerin yükseliş ve düşüş öykülerinin sayısal kanıtları, 500 Büyük Şirket listelerindeki göstergeler ve analizler olacaktır.

İSO Dergisi'nin Mayıs ayında açıldığında Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu 2021 adlı özel sayısını ve önceki yayınları inceleyenler, yalnız geçmişle ilgili bilgilere değil, **sanayinin**

FARUK TÜRKOĞLU
DÜNYA Gazetesi
Yazarı

hatta ekonominin geleceği hakkındaki bazı ipuçlarına da ulaşabilecek.

TEKNOLOJİK YOĞUNLUĞA GÖRE SEKTÖR LİGLERİ

Özel Sayı'nın "Teknoloji Faaliyetleri" başlığını taşıyan bölümünde AR-GE harcamalarının, üretimden satışlara oranı ve AR-GE yapan kuruluşların sayısı konusunda bilgiler ve veriler bulunuyor. Aynı bölümde yer alan sektörlerin teknolojik yoğunluklarına göre dağılımı ise **sanayideki** ana eğilimlerin yönünü gösteriyor.

Teknolojik yoğunluk hesaplamasında, sektörlerdeki AR-GE harcamalarının ortalama düzeyi dikkate alınıyor. Dörtlü sınıflamada sektör-

ler "yüksek", "orta-yüksek" (ortanın üstü), "orta-düşük" (ortanın altı) ve "düşük" teknolojik yoğunluk gruplarından birinde yer alıyor. Örneğin tekstil ve kâğıt **sanayileri** düşük teknolojik yoğunluk grubunda bulunurken, bilgisayar üretimi ve elektronik **sanayileri**, **sanayinin** "süper" liginde, yüksek teknolojik yoğunluk grubunda faaliyet gösteriyor. Bir zamanların en gözde "ağır" **sanayi** dalları olan demir-çelik tesisleri ve petrol rafinerileri ancak **sanayinin** üçüncü liginde ve "ortanın altı" denengrupta yer bulabiliyor.

ORTANIN ÜSTÜNDE OLURLU SEYİR

Özel Sayı'daki teknolojik yoğunlukla ilgili göstergelerin 2012 başı ile 2021 arasındaki 10 yıl içindeki de-

ğişiminin ve diğer resmi ekonomik yayınlardaki verilerin incelenmesi sonrasında şu tespitleri yapmak mümkün oluyor:

- 500 Büyük şirket listesinde otomotiv, makine-teçhizat, elektrikli makinalar ve kimya **sanayilerinin** yer aldığı orta-yüksek (ortanın üstü) teknolojik yoğunluğa sahip sektörlerde yaratılan katma değer, katma değer toplamına oranı 10 yılda istikrarlı bir şekilde arttı. 2012'de yüzde 17,6 olan bu oran, 2020'de yüzde 24,8'e, 2021'de ise yüzde 28,3'e yükseldi. Strateji ve Bütçe Başkanlığı uzmanlarının 2022 Programı için **sanayinin** bütününe dikkate alarak hesapladığı söz konusu oran ise yüzde 29,3 oldu. 500 büyük şirkette katma değer oranının **sanayinin** genelindeki orandan daha düşük olması, büyük şirketlerin inovasyona,

Teknolojik yoğunluklara göre yaratılan katma değer (%)

Teknolojik yoğunluk	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Yüksek	2,8	2,6	3,2	3,7	3,7	3,6	5,3	6,9	6,4	6,1
Orta-yüksek (ortanın üstü)	17,6	17,8	19,4	18,9	19,5	20,2	22,2	23,5	24,8	28,3
Orta-düşük (ortanın altı)	44,4	43,6	37,4	39,0	39,3	39,9	35,0	29,6	31,5	32,4
Düşük	35,2	37,4	40,0	38,9	37,4	36,2	37,5	40,0	37,3	33,3

Kaynak: **İstanbul Sanayi Odası** Dergisi "Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu" özel sayılar

katma değerli üretime ve verimliliğe daha fazla önem vermelerini gerektiriyor.

- TÜİK'in verilerine göre orta-yüksek grubunda ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 74'de kalıyor. Bu düşük oran son yıllarda hızını kaybeden AR-GE çalışmalarında yeni bir atılıma ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor.

- Düşük teknolojik yoğunluğa sahip sektörlerde yaratılan katma değer, toplam katma değer oranı, 2013-2019 döneminde, yüzde 37 ile yüzde 40 arasındaki iniş-çıkışlardan sonra 2021'de yüzde 33.3'e indi. Ancak bu oran gelişmiş ülkelerde yüzde 20 dolayında bulunduğu için gıda, tekstil, kâğıt ve basın yayın gibi sektörlerde katma değerli üretime ağırlık verilmesi gerekiyor. Tekstil sektöründeki sermaye birikiminin bir bölümünün teknik tekstile yönelmesi de sektör içi teknolojik yoğunluğun yükselmesi olarak değerlendiriliyor.

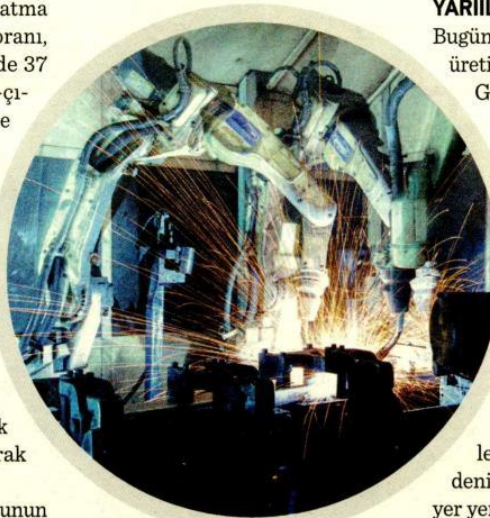
- Orta-düşük teknoloji grubunun katma değer performansı ise henüz istikrar kazanamadı. 2012'den 2019'a kadar düşen bu oran 2020 ve 2021'de yükselme eğilimine girdi.

YÜKSEK TEKNOLOJİ NOTUMUZ "ZAYIF"

İlaç **sanayisi**, havacılık araçları üretimi ve bilgisayar ile ileri elektronik sektörlerini kapsayan yüksek teknoloji grubunda yaratılan katma değer, toplam katma değere oranı yüzde 6.1'de kalıyor, TÜİK aynı oranı yüzde 6.2 olarak hesaplıyor. Özel şirketlerin incelenmesi, 2018 ve 2019'da artış gösteren bu oranın sonraki iki yılda gerileme eğilimine girdiğini gösteriyor. Diğer bir endişe kaynağı da 500 Büyük Şirket listesinde yer alan yüksek teknolojik yoğunluğa sahip şirket sayısının 2020'deki 16'dan, 2021'de 14'e inmesi oluyor.

Yüksek teknolojik yoğunluğa sahip sektörlerin üretiminin, toplam

sanayi üretimine oranı yüzde 3.6 olarak hesaplanıyor. Yüksek teknoloji sektörlerinin ihracatının toplam ihracata oranı, yıllardır yüzde 3 ile yüzde 4 arasındaki dar alandan kurtulmuyor. Bu oran, Endonezya'da yüzde 7.6, Brezilya'da yüzde 13.0, Tayland'da yüzde 23.6, Güney Kore'de yüzde 32.4 ve Malezya'da yüzde 51.9 düzeyinde bulunuyor.

Yüksek teknolojiye bağlılığın önemli zararı, diğer sektörlerin ithalata bağımlılığını artırması oluyor. Otomotiv, beyaz eşya, torna ve planya

gibi takım tezgahları üretiminde yarıletken malzemelerin ve tümleşik devrelerin giderek daha fazla kullanılması ithalatı ve dolayısıyla dış ticaret açığını yükseltiyor. Ekonominin öncülü olan yüksek teknoloji sektörlerinde yeterince güçlü olunmayınca diğer sektörlerin rekabet gücünü yükseltmek de zorlaşıyor.

GELİŞMİŞ ÜLKELERDE YARIİLETKEN ALARMI

Bugüne kadar yarıletken malzeme üretiminin ağırlık merkezi Tayvan, Güney Kore, Çin ve Japonya, gibi Uzakdoğu ülkeleri oldu. Avrupa ülkelerinde ekonomi yönetimleri, yalnız 1965 ile 2015 arasında geçerli olan Moore Yasası'nın ve bu yasanın getirdiği ucuzlamanın her dönemde etkili olacağını düşündükleri için yarıletken yatırımlarını ihmal etti. Pandemi döneminde yarıletken üretimi kapanmalar nedeniyle azalınca ve tedarik zinciri yer yer kopunca çok sayıda sektördeki üretim aksadı. Bu gelişmeleri dikkate alan Avrupa ülkelerinde, yılın ilk yarısında devletlerin yönlendirdiği ve gerekli kaynakların önemli bir bölümünü sağladığı yarıletken üretim projeleri hazırlandı.

Bu yatırım seferberliğinde başı çeken ülkeler ise otomotiv, makine-teçhizat ve beyaz eşya **sanayilerindeki** güçleri bilinen Almanya, İspanya ve İtalya oldu. Almanya, 17 milyar Euro değerindeki yarıletken üretimini desteklemesi için ABD'li Intel şirketine 5 milyar Euro değerinde kaynak sağlamayı taahhüt etti. Yarıletken projeleri için İspanya 11 milyar Euro, İtalya 4.4 milyar Euro değerinde kaynak tahsis etti.

ABD ise dizaynını kendi ülkesinde yapıp, Uzakdoğu'da fason olarak ürettirdikleri elektronik ürün ve parçaları, kendi ülkesinde üretmek için önlemler almaya başladı. En önemli ihracat sektörleri arasında otomotiv ve beyaz eşya ve makine-teçhizat sektörleri bulunan Türkiye'nin de ne yapıp yapıp, ileri elektronik **sanayisi**nin belirli dallarında kök salması ve araştırmalarda dev adımlarla aşama kaydetmesi gerekiyor.

Bu adımlar atılmadığı takdirde katma değeri yüksek ihracat ürünlerinde rakip ülkelerin yükselen rekabet güçlerine karşı koymak giderek zorlaşacak. **İSO Dergisi**'nin özel sayısında bu tür risklere şöyle dikkat çekiliyor: "Türkiye'de **sanayinin yüksek katma** değerli ve yüksek teknoloji yoğunluklu sektörlerine dönüşüm ihtiyacı sürmektedir... İleri teknoloji yönünde yapısal değişim için halen yeni girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır."

İlk adımı kim atacak?

Türkiye'de ekonomi yönetimi, elektronik **sanayisi** seferberliğinde ilk büyük adımı özel sektörün büyük sermaye gruplarının atmasını bekliyor. Bunun için önemli teşvikleri içeren yatırım çağrıları açıklanıyor.

Ne var ki bir büyük holdingin veya sermaye grubunun, en az 5 milyar dolarlık kaynak gerektiren bu tür bir yatırım projesini başlatması zor görünüyor. Özel sektör girişimcileri, başarısızlık riski yüksek, yatırılan kaynakların geri dönüş süresi çok uzun olan bu tür projelerden uzak durmayı tercih ediyor.

Bu durumda devletin, gerektiğinde Varlık Fonu kaynaklarından da yararlanarak ilk büyük adımı atması gerekiyor. İtalyan asıllı İngiliz iktisatçısı Mariana Massucato'nun da belirttiği gibi serbest piyasa ekonomisini en saf şekilde uygulamayı amaçlayan ABD bile devlet sayısız araştırma enstitüleri kurarak, yeni nesil teşvikler için yasalar çıkararak, gerektiğinde hibe ve çok uzun vadeli krediler sağlayarak ileri teknolojilerin gelişmesinde öncülük görevini üstleniyor.

Türkiye'de ekonomi yönetimi inşaat sektörünü teşviğe, yeni altyapı yatırımlarına ve bu arada Kanal İstanbul'a ayıracığı kaynakları ileri teknoloji alanına yönleltebildiği takdirde yetişmiş insan kaynağının da katkısıyla başarılı sonuçlar alabilir. Devlet ilk büyük adımı atıp teknoloji projelerine sermaye koyduğunda özel sektör girişimcileri de ileri teknoloji projelerine daha sıcak bakmaya başlayabilir.

İleri teknoloji konusunda gerekli adımlar atılmadığında Türkiye **sanayi** devrimlerinin dördüncüsünde de ilk üçünde olduğu gibi gecikmiş ve ilerleme trenini kaçırmış olacak...

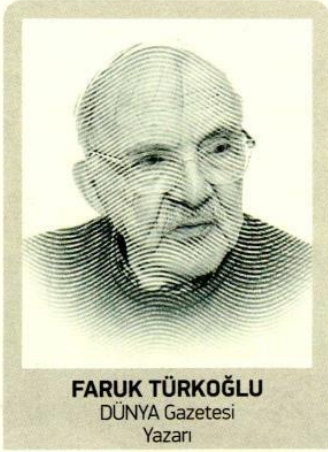
Özel Sayı'nın "Teknoloji Faaliyetleri" bölümündeki göstergeler neyi anlatıyor?..

O smanlı dönemdeki **sanayi** dallarının tarihi hakkında birinci elden bilgi sahibi olmak isteyenler geçen yüzyılın ikinci yarısında arşivlerdeki belgelerden yararlanma imkânını buldu. Bu belgelerden elde edilen bilgilerin ilk açıklandığı yayın organlarından biri de **İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO)** dergileriydi. Edebiyatçı ve tarihçi Adnan Giz'in, bu dergiye 60'lı yılların ikinci yarısında yazdığı makaleler, gençlik tıstacı ve **sanayi** tarihçileri için vazgeçilmez bir kaynak olmuştı.

Cumhuriyet'in ilk 25 yılında-ki **sanayi** tesisleri konusunda çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezleri yayınlandı. 1950 sonrasındaki girişimci kuşağı hakkındaki bazı bilgiler **İSO**'nun yayınladığı iki kitapta yer aldı. 50'li yıllarda kurulan yeni sanayi tesisleri kısa sürede gelişti ve bunlardan 20 kadar şirket 60'lı yılların sonunda **İSO**'nun ilk kez açıklamaya başladığı 100 büyük şirket sıralamasına girmeyi başardı.

Gelecek yıllarda, 1970 sonrasındaki on yıllarda **sanayi** tarihi konusunda araştırma yapmak isteyenlerin ilk başvuracakları kaynak yine **İSO**'nun yayınları ve artık kurumlaşmış bir nitelik kazanan "Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu" adına taşıyan çalışmaları olacaktır. Bu çalışmaları yıl yıl izleyenler, ekonominin ve **sanayinin** gelişme çizgisi hakkında fikir edinecek, şirketlerin yükseliş ve düşüş öykülerinin sayısal kanıtları, 500 Büyük Şirket listelerindeki göstergeler ve analizler olacaktır.

İSO Dergisi'nin Mayıs ayında açıldığında Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu 2021 adlı özel sayısını ve önceki yayınları inceleyenler, yalnız geçmişle ilgili bilgilere değil, **sanayinin**

FARUK TÜRKOĞLU
DÜNYA Gazetesi
Yazarı

hatta ekonominin geleceği hakkındaki bazı ipuçlarına da ulaşabilecek.

TEKNOLOJİK YOĞUNLUĞA GÖRE SEKTÖR LİGİLERİ

Özel Sayı'nın "Teknoloji Faaliyetleri" başlığını taşıyan bölümünde AR-GE harcamalarının, üretimden satışlara oranı ve AR-GE yapan kuruluşların sayısı konusunda bilgiler ve veriler bulunuyor. Aynı bölümde yer alan sektörlerin teknolojik yoğunluklarına göre dağılımı ise **sanayideki** ana eğilimlerin yönünü gösteriyor.

Teknolojik yoğunluk hesaplamasında, sektörlerdeki AR-GE harcamalarının ortalama düzeyi dikkate alınıyor. Dörtlü sınıflamada sektör-

ler "yüksek", "orta-yüksek" (ortanın üstü), "orta-düşük" (ortanın altı) ve "düşük" teknolojik yoğunluk gruplarından birinde yer alıyor. Örneğin tekstil ve kâğıt **sanayileri** düşük teknolojik yoğunluk grubunda bulunurken, bilgisayar üretimi ve elektronik **sanayileri**, **sanayinin** "süper" liginde, yüksek teknolojik yoğunluk grubunda faaliyet gösteriyor. Bir zamanların en gözde "ağır" **sanayi** dalları olan demir-çelik tesisleri ve petrol rafinerileri ancak **sanayinin** üçüncü liginde ve "ortanın altı" denengrupta yer bulabiliyor.

ORTANIN ÜSTÜNDE OLURLU SEYİR

Özel Sayı'daki teknolojik yoğunlukla ilgili göstergelerin 2012 başı ile 2021 arasındaki 10 yıl içindeki de-

ğişiminin ve diğer resmi ekonomik yayınlardaki verilerin incelenmesi sonrasında şu tespitleri yapmak mümkün oluyor:

- 500 Büyük şirket listesinde otomotiv, makine-teçhizat, elektrikli makinalar ve kimya **sanayilerinin** yer aldığı orta-yüksek (ortanın üstü) teknolojik yoğunluğa sahip sektörlerde yaratılan katma değer, katma değer toplamına oranı 10 yılda istikrarlı bir şekilde arttı. 2012'de yüzde 17,6 olan bu oran, 2020'de yüzde 24,8'e, 2021'de ise yüzde 28,3'e yükseldi. Strateji ve Bütçe Başkanlığı uzmanlarının 2022 Programı için **sanayinin** bütününe dikkate alarak hesapladığı söz konusu oran ise yüzde 29,3 oldu. 500 büyük şirkette katma değer oranının **sanayinin** genelindeki orandan daha düşük olması, büyük şirketlerin inovasyona,

Teknolojik yoğunluklara göre yaratılan katma değer (%)

Teknolojik yoğunluk	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Yüksek	2,8	2,6	3,2	3,7	3,7	3,6	5,3	6,9	6,4	6,1
Orta-yüksek (ortanın üstü)	17,6	17,8	19,4	18,9	19,5	20,2	22,2	23,5	24,8	28,3
Orta-düşük (ortanın altı)	44,4	43,6	37,4	39,0	39,3	39,9	35,0	29,6	31,5	32,4
Düşük	35,2	37,4	40,0	38,9	37,4	36,2	37,5	40,0	37,3	33,3

Kaynak: **İstanbul Sanayi Odası** Dergisi "Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu" özel sayılar

katma değerli üretime ve verimliliğe daha fazla önem vermelerini gerektiriyor.

- TÜİK'in verilerine göre orta-yüksek grubunda ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 74'de kalıyor. Bu düşük oran son yıllarda hızını kaybeden AR-GE çalışmalarında yeni bir atılıma ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor.

- Düşük teknolojik yoğunluğa sahip sektörlerde yaratılan katma değer, toplam katma değer oranı, 2013-2019 döneminde, yüzde 37 ile yüzde 40 arasındaki iniş-çıkışlardan sonra 2021'de yüzde 33.3'e indi. Ancak bu oran gelişmiş ülkelerde yüzde 20 dolayında bulunduğu için gıda, tekstil, kâğıt ve basın yayın gibi sektörlerde katma değerli üretime ağırlık verilmesi gerekiyor. Tekstil sektöründeki sermaye birikiminin bir bölümünün teknik tekstile yönelmesi de sektör içi teknolojik yoğunluğun yükselmesi olarak değerlendiriliyor.

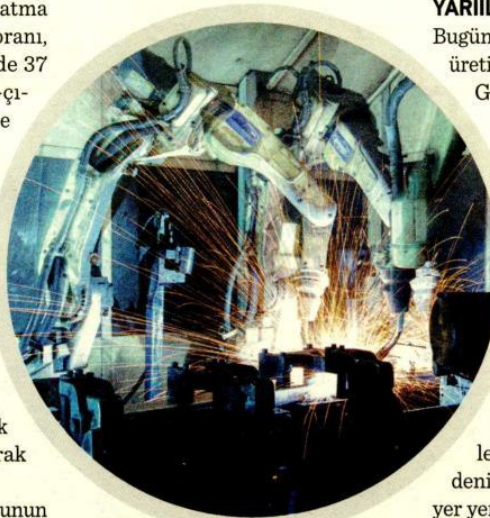
- Orta-düşük teknoloji grubunun katma değer performansı ise henüz istikrar kazanamadı. 2012'den 2019'a kadar düşen bu oran 2020 ve 2021'de yükselme eğilimine girdi.

YÜKSEK TEKNOLOJİ NOTUMUZ "ZAYIF"

İlaç **sanayisi**, havacılık araçları üretimi ve bilgisayar ile ileri elektronik sektörlerini kapsayan yüksek teknoloji grubunda yaratılan katma değer, toplam katma değere oranı yüzde 6.1'de kalıyor, TÜİK aynı oranı yüzde 6.2 olarak hesaplıyor. Özel şirketlerin incelenmesi, 2018 ve 2019'da artış gösteren bu oranın sonraki iki yılda gerileme eğilimine girdiğini gösteriyor. Diğer bir endişe kaynağı da 500 Büyük Şirket listesinde yer alan yüksek teknolojik yoğunluğa sahip şirket sayısının 2020'deki 16'dan, 2021'de 14'e inmesi oluyor.

Yüksek teknolojik yoğunluğa sahip sektörlerin üretiminin, toplam

sanayi üretimine oranı yüzde 3.6 olarak hesaplanıyor. Yüksek teknoloji sektörlerinin ihracatının toplam ihracata oranı, yıllardır yüzde 3 ile yüzde 4 arasındaki dar alandan kurtulmuyor. Bu oran, Endonezya'da yüzde 7.6, Brezilya'da yüzde 13.0, Tayland'da yüzde 23.6, Güney Kore'de yüzde 32.4 ve Malezya'da yüzde 51.9 düzeyinde bulunuyor.

Yüksek teknolojiye bağlılığın önemli zararı, diğer sektörlerin ithalata bağımlılığını artırması oluyor. Otomotiv, beyaz eşya, torna ve planya

gibi takım tezgahları üretiminde yarıiletken malzemelerin ve tümleşik devrelerin giderek daha fazla kullanılması ithalatı ve dolayısıyla dış ticaret açığını yükseltiyor. Ekonominin öncülü olan yüksek teknoloji sektörlerinde yeterince güçlü olunmayınca diğer sektörlerin rekabet gücünü yükseltmek de zorlaşıyor.

GELİŞMİŞ ÜLKELERDE YARIİLETKEN ALARMI

Bugüne kadar yarıiletken malzeme üretiminin ağırlık merkezi Tayvan, Güney Kore, Çin ve Japonya, gibi Uzakdoğu ülkeleri oldu. Avrupa ülkelerinde ekonomi yönetimleri, yalnız 1965 ile 2015 arasında geçerli olan Moore Yasası'nın ve bu yasanın getirdiği ucuzlamanın her dönemde etkili olacağını düşündükleri için yarıiletken yatırımlarını ihmal etti.

Pandemi döneminde yarıiletken üretimi kapanmalar nedeniyle azalınca ve tedarik zinciri yer yer kopunca çok sayıda sektördeki üretim aksadı. Bu gelişmeleri dikkate alan Avrupa ülkelerinde, yılın ilk yarısında devletlerin yönlendirdiği ve gerekli kaynakların önemli bir bölümünü sağladığı yarıiletken üretim projeleri hazırlandı.

Bu yatırım seferberliğinde başı çeken ülkeler ise otomotiv, makine-teçhizat ve beyaz eşya **sanayilerindeki** güçleri bilinen Almanya, İspanya ve İtalya oldu. Almanya, 17 milyar Euro değerindeki yarıiletken üretimi projesini desteklemesi için ABD'li Intel şirketine 5 milyar Euro değerinde kaynak sağlamayı taahhüt etti. Yarıiletken projeleri için İspanya 11 milyar Euro, İtalya 4.4 milyar Euro değerinde kaynak tahsis etti.

ABD ise dizaynını kendi ülkesinde yapıp, Uzakdoğu'da fason olarak ürettirdikleri elektronik ürün ve parçaları, kendi ülkesinde üretmek için önlemler almaya başladı. En önemli ihracat sektörleri arasında otomotiv ve beyaz eşya ve makine-teçhizat sektörleri bulunan Türkiye'nin de ne yapıp yapıp, ileri elektronik **sanayisi**nin belirli dallarında kök salması ve araştırmalarda dev adımlarla aşama kaydetmesi gerekiyor.

Bu adımlar atılmadığı takdirde katma değeri yüksek ihracat ürünlerinde rakip ülkelerin yükselen rekabet güçlerine karşı koymak giderek zorlaşacak. **İSO Dergisi**'nin özel sayısında bu tür risklere şöyle dikkat çekiliyor: "Türkiye'de **sanayinin yüksek katma** değerli ve yüksek teknoloji yoğunluklu sektörlerine dönüşüm ihtiyacı sürmektedir... İleri teknoloji yönünde yapısal değişim için halen yeni girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır."

İlk adımı kim atacak?

Türkiye'de ekonomi yönetimi, elektronik **sanayisi** seferberliğinde ilk büyük adımı özel sektörün büyük sermaye gruplarının atmasını bekliyor. Bunun için önemli teşvikleri içeren yatırım çağrıları açıklanıyor.

Ne var ki bir büyük holdingin veya sermaye grubunun, en az 5 milyar dolarlık kaynak gerektiren bu tür bir yatırım projesini başlatması zor görünüyor. Özel sektör girişimcileri, başarısızlık riski yüksek, yatırılan kaynakların geri dönüş süresi çok uzun olan bu tür projelerden uzak durmayı tercih ediyor.

Bu durumda devletin, gerektiğinde Varlık Fonu kaynaklarından da yararlanarak ilk büyük adımı atması gerekiyor. İtalyan asıllı İngiliz iktisatçısı Mariana Massucato'nun da belirttiği gibi serbest piyasa ekonomisini en saf şekilde uygulamayı amaçlayan ABD bile devlet sayısız araştırma enstitüleri kurarak, yeni nesil teşvikler için yasalar çıkararak, gerektiğinde hibe ve çok uzun vadeli krediler sağlayarak ileri teknolojilerin gelişmesinde öncülük görevini üstleniyor.

Türkiye'de ekonomi yönetimi inşaat sektörünü teşviğe, yeni altyapı yatırımlarına ve bu arada Kanal İstanbul'a ayıracığı kaynakları ileri teknoloji alanına yönleltebildiği takdirde yetişmiş insan kaynağının da katkısıyla başarılı sonuçlar alabilir. Devlet ilk büyük adımı atıp teknoloji projelerine sermaye koyduğunda özel sektör girişimcileri de ileri teknoloji projelerine daha sıcak bakmaya başlayabilir.

İleri teknoloji konusunda gerekli adımlar atılmadığında Türkiye **sanayi** devrimlerinin dördüncüsünde de ilk üçünde olduğu gibi gecikmiş ve ilerleme trenini kaçırmış olacak...

Türkiye, yeni nesil **sanayi** anlayışını benimsemeli

İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, "İSO 500'ün 2021 performansı, sorunlara ve yaşanan krizlere rağmen güçlü bir üretim yapımız ve üretmek arzusuna sahip **sanayicilerimiz** olduğunun en somut göstergesi olarak görülmelidir" dedi. Dünyanın içinden geçtiği dönüşüme dikkat çeken Bahçivan, Türkiye'nin yeni nesil **sanayi** anlayışını benimsemesi ve bu doğrultuda bir dönüşüme kendini hazırlaması gerektiğini söyledi.

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, İSO 500 araştırmasının; nitelikli ve sürdürülebilir bir **sanayi** üretiminin ne kadar önemli olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koyduğunu vurguladı. Artık tüm dünyada 21. yüzyıla özgü yeni bir üretim ekonomisinin önem kazandığını dile getiren Bahçivan, şu açıklamalarda bulundu: "Yeni üretim anlayışı yüksek katma değerli, ileri teknolojiye dayalı, verimli, çevreye duyarlı, dışa bağımlılığı azaltan, güvenli ve sürdürülebilir üretimi esas alıyor. Yeni üretim çağına çevik, yaygın ağa sahip, bilgiyi kullanabilen, farklı küresel piyasalara çalışan şirketler damga vuracak. Bugün olduğu gibi gelecekte de ülkeler katma değerli istihdam yaratmak ve küresel çaptaki üretim ve inovasyon ekosistemlerine liderlik edebilmek için yarışmaya devam edecek. Bu dönemin büyük dönüştürücü gücü hiç kuşkusuz teknoloji. Daha birkaç yıl önce hayal bile edemeyeceğimiz teknolojik gelişmelere tanık oluyoruz." Bahçivan, dünya böylesine değişirken Türkiye'nin de yeni nesil **sanayi** anlayışını benimsemesi ve bu doğrultuda bir dönüşüme kendini hazırlaması gerektiğini söyledi.

SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME ŞART

Erdal Bahçivan, küresel değer zincirlerindeki bu yeniden yapılanmanın gerisinde kalmak istemiyorlarsa değişimi iyi anlamaları ve hızlı aksiyon almaları gerektiğini belirterek, "Bu bağlamda çevreye duyarlı, sürdürülebilir, teknoloji odaklı, yeteneklerin ve verimliliğin öne çıkarıldığı bir üretim modeline geçmemiz gerekiyor" diye konuştu. Dengeli, sürdürülebilir, kaliteli ve kapsayıcı büyüme hedefinin, kişi başına gelirin artması kadar Tür-

kiye'nin orta gelir tuzağından kurtulması için de elzem olduğunu vurgulayan Bahçivan, İSO olarak, **sanayinin** bu dönüşümü doğru ve verimli şekilde yapabilmesinin rehberi olmayı amaçladıklarını söyledi. Bahçivan, küresel düzeyde rekabet gücünü artırmış bir Türkiye için ellerini taşın altına koyduklarını kaydederek, bu anlayış doğrultusunda yaptıkları çalışmalarından bahsetti. Erdal Bahçivan, "İSO 500'ün 2021 performansı, sorunlara ve yaşanan krizlere rağmen güçlü bir üretim yapımız ve üretmek arzusuna

sahip **sanayicilerimiz** olduğunun en somut göstergesi olarak da görülmelidir. Dünyada eşine tarihte az rastlanan, ekonomide insanları içeriye kapatan, üretimin ve tüketimin adeta bir bıçak gibi kesildiği pandemi kaynaklı krizden ardından sanayimizin ortaya koyduğu bu performans her türlü takdire şayandır" ifadelerini kullandı.

SANAYİDEN GÜÇLÜ BÜYÜME

Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2021 Araştırması'nın sonuçlarını da değerlendiren Bahçivan,

küresel ekonomide yaşanan olumsuzluklardan, COVID-19 salgınından, enerji ve emtia fiyatlarındaki artıştan, tedarikte yaşanan sorunlardan bahsederken, büyümenin kapsayıcılığının sınırlandığını ve sosyal gruplar arasında var olan dengesizliklerin daha da arttığını söyledi. Bahçivan, Türkiye ekonomisinin geçen yıl yüzde 11'lik büyümeyle son 10 yılın en güçlü performansını sergilediğini anımsatarak, yüksek büyüme oranlarının özellikle dışbüyüme kaynaklı olduğunu bildirdi. **Sanayi** sektörünün ülke ekonomisinin üzerinde büyümesine değinen Bahçivan, bu büyümenin sinyalini İSO Türkiye İmalat PMI verilerinin önceden verdiğini aktardı.

İLK 50 AĞIRLIĞINI KORUYOR

Bahçivan, İSO 500'de bulunan şirketlerin üretimden satışlarının geçen yıl 2020'ye göre yüzde 73,8 artmasına ilişkin, "İSO 500'ün üretimden satışlarında bundan daha yüksek oranlı artışların son olarak 1992-1997 dönemindeki yüksek enflasyon ortamında gerçekleştiği görülüyor. O yıllar artış oranları yüzde 78 ile yüzde 112 aralığında seyretmişti" diye konuştu. İlk 50 kuruluşun yüzde 50 bandında seyreden ağırlığını bu yıl da koruduğunu dile getiren Bahçivan, ilk 100 şirketin İSO 500'ün yüzde 63'ünü oluşturduğunu aktardı. Bahçivan, faaliyet karı yüzde 139 artarak 342 milyar liraya çıkan İSO 500'ün üretim faaliyeti dışı gelirlerdeki artışın karlılığa pozitif katkı yaptığını söyledi. Bahçivan, "İSO 500'ün diğer faaliyetlerden olağan gelir ve karları 579 milyar lira iken, gider ve zararları 482 milyar lira olarak gerçekleşti. Bu iki rakam arasındaki fark alındığında, İSO 500'ün 97 milyar liralık üretim faaliyeti dışı net gelir elde ettiği görülüyor" ifadelerini kullandı.

Özkaynakların payı en düşüğe

Geçen yıl özkaynakların 624 milyar liraya, toplam borçların ise 1,5 trilyon liraya çıktığını dile getiren Bahçivan, sözlerini şöyle sürdürdü: "Sanayicinin borç-özkaynak ilişkisini ortaya koyan bu tablo, son yıllarda kaynak yapısının özkaynaklar aleyhine bozulduğunu gösteriyor. 2015'te ilk kez yüzde 60'ların üzerine çıkan borçların payı, 2019 ve 2020'de yüzde 68,4'e kadar yükselmişti. 2021'de ise toplam borçların payı 2,3 puan daha artarak ilk kez yüzde 70 sınırını aştı ve böylece özkaynakların payı yüzde 29,3'e geriledi. Böylece toplam kaynaklar içerisinde borçlar şimdiye kadarki en yüksek, özkaynaklar ise en düşük payı aldı."

Yakın dönem gelişmeleri ışığında Türk sanayisine ilişkin küresel riskler ve beklentiler

Küresel ekonominin 1950'lerden bu yana en güçlü büyümeyi göstermesi, pandemi ve jeopolitik gelişmelere bağlı olarak tedarik merkezlerindeki değişimin Türk imalat sanayine ciddi bir fırsat yaratması ve Türk sanayinin bu fırsatı kullanacak güçte olması karlılıktaki bu artışın en önemli nedeni olarak görünüyor.

2021 yılında yüzde 11 büyüyen Türkiye ekonomisi, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden birisi oldu. Bu büyümenin lokomotifleri büyük oranda ihracat ve ihracatın yüzde 95'inden fazlasını oluşturan sanayi sektörüdür. Sanayi sektörünün büyüme hızı 2021 yılında yüzde 16,6 olarak gerçekleşti. 170 milyar dolar civarında dolaşan ihracat rakamı 225,3 milyar dolara çıktı. Bu çerçevede Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu (İSO500) çalışmasının 2021 yılı sonuçlarına baktığımızda da, özel sektör sanayi kuruluşlarının toplam üretimden satışlar içerisindeki payını bir önceki yıla göre 0,5 puan artırarak yüzde 97,6'ya getirdiğini izliyoruz. Tüm kuruluşlar için üretimden satışların bir önceki yıla göre yüzde 73,8 arttığını görüyoruz.

Yıllık TÜFE enflasyonunun yüzde 36,08 olduğu bir yılda, enflasyondan arındırılmış reel artışın yüzde 27,7 civarında olduğu anlaşılıyor. Reel artışların 2019 ve 2020 yıllarında da sırasıyla yüzde 4,1 ve yüzde 0,6 olduğunu düşünecek olursak, 2021 yılı reel artışının çok güçlü olduğunu görebiliyoruz. Karlılıkta da güçlü bir artış izliyoruz. İSO500'ün faiz, amortisman ve vergi öncesi kârı (FAVÖK) önceki yıla göre yüzde 119,7 artış göstermiş bulunuyor. Bu veri reel olarak yüzde 61,5 bir artış anlamına geliyor. Bir önceki yıl nominal ve reel artış sırasıyla yüzde 43,1 ve yüzde 24,9 olarak gerçekleşmişti. Benzer şekilde vergi öncesi dönem kâr ve zarar toplamının yüzde 137,2 gibi çok güçlü oranda arttığını görüyoruz. Buradaki reel artış yaklaşık yüzde 75 olmuş durumda. Bir önceki yıl reel artış yüzde 31 seviyesindeydi.

PROF. DR. ERHAN ASLANOĞLU
Piri Reis Üniversitesi

Küresel ekonominin 1950'lerden bu yana en güçlü büyümeyi göstermesi, pandemi ve jeopolitik gelişmelere bağlı olarak tedarik merkezlerindeki değişimin Türk imalat sanayine ciddi bir fırsat yaratması ve Türk sanayinin bu fırsatı kullanacak güçte olması karlılıktaki bu artışın en önemli nedeni olarak görünüyor. Hammade üreticilerinin artan uluslararası fiyatlarından olumlu etkilenmesi de kârlılığa katkı yapan bir diğer önemli faktörü oluşturuyor. Bu gelişmelerin firmaların özkaynaklarına da olumlu yansımaları izliyoruz. Özkaynak artışı bir önceki yıla göre nominal yüzde 53,2; reel olarak ise yüzde 12,6 olarak gerçekleşmiş durumda. Bir önceki yıl reel artış yüzde 7,5 oranındaydı. Diğer taraftan İSO500'ün borçluluğundaki artışın devam ettiği görülüyor. Toplam borçlardan nominal yüzde 71,1; reel olarak ise yüzde 25,7 artış gerçekleşmiş durumda. Kısa vadeli borçlanmanın daha hızlı arttığı gözleniyor. Kısa vadeli borçlar nominal yüzde 81 artarken, uzun vadeli borçlar

yüzde 56,1 artmış. Kısa vadeli borcun reel artış oranı ise yüzde 33 olarak gerçekleşiyor.

Vadesi bir yıl kadar olan kısa vadeli borçların artması hem şirketler hem de ülkenin makroekonomik görünümü açısından olumsuz bir gelişmedir. Bilindiği gibi Türkiye ekonomisinin vadesi bir yıldan az olan toplam kısa vadeli dış borcu 2020 yılında 139 milyar dolarken, en son verilere göre bu rakam 181 milyar doları geçmiş durumda. Dolayısıyla cari işlemler açığı ile beraber kısa vadeli dış borçların yükselmesi rezerv yeterliliği açısından dikkatle izlenmesi gereken bir veridir.

Yüksek enflasyon ortamında, firmalar kısa vadeli borçluluğu azaltmayı maalesef gerçekleştiriyorlar, tam tersine artmaya devam ediyor. Bu çerçevede, 2021 yılında firmaların toplam borçlarının toplam aktiflerine oranı yüzde 68,4 iken bu oran 2021 yılında yüzde 70,7 şeklinde gerçekleşmiş durumda. Toplam borçların özkaynaklara oranı da bir önceki yıla göre 25,1 puan artarak yüzde 241,5 seviyesine gelmiş bulunuyor. Firmaların aktif büyüklüğündeki artışa baktığımızda, 2021 yılında nominal artışın yüzde 65,4, reel artışın yüzde 21,6 olduğunu görüyoruz. Önemli bir artış olmasına rağmen borçluluk artışının altında kaldığı görülüyor. Bununla birlikte, dönen varlıkların yüzde 73,6 olan artış hızının daha olumlu ve borçluluk artışına yakın olduğunu izliyoruz.

İstihdam tarafındaki gelişmelere baktığımızda, İSO500'de ücretle çalışan sayısının yüzde 5,6 arttığını görüyoruz. TÜİK verilerine göre, sanayideki istihdam artışı 2021 yılında

yaklaşık yüzde 12 olarak gerçekleşti. Veriler, istihdam artışının ağırlıklı olarak daha küçük işletmeler ve kamuda olduğunu, İSO500'ün verimlilik artışının güçlü olduğunu gösteriyor. Bu veri aynı zamanda karlılıktaki yüksek artışta destekliyor.

TÜİK verilerine göre ülke genelinde ihracat 2021 yılında yüzde 32,8 artarak 225,2 milyar dolara ulaşmış durumda. İSO500'ün ihracat artışı da bu oranın hafif üzerinde yüzde 33,9 olarak gerçekleşmiş görünüyor. Önceki yıllara göre çok güçlü ve dolar bazında olan bu artışlar hem küresel gelişmelerin yansıması hem de Türk sanayinin tarihi bir yılda rekabet gücünü göstermesi açısından son derece olumlu ve önemlidir. İSO500 verileri oldukça güçlü bir performans işaret ediyor. Yukarıda belirtildiği gibi bu durum Türk sanayinin gücünü gösterdiği kadar küresel ekonomideki tarihi gelişmelerin de bir sonucu olarak görünüyor. Bu çerçevede, Türk sanayinin önündeki riskler ve fırsatları görme açısından küresel gelişmeler önemli bir belirleyen olmaya devam edecektir.

İSO Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2021 kitap çalışmasından alınmıştır.

ISO, "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2021" Araştırmasını Açıkladı

Erdal Bahçivan / ISO Başkanı

İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2021'ye ilişkin yaptığı açıklamada; "Bildiğiniz gibi dünyamız son iki yıldır adeta bir kara delikten geçiyor. Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 tarihinde yaptığı "pandemi" açıklamasından bu yana Covid-19 ile yattık, Covid-19 ile kalktık. Bugün ise salgın için henüz "son buldu" denmese de etkileri çok şükür büyük ölçüde azaldı.

Hatırlayacaksınız pandeminin hayatımızın kılcal damarlarına kadar ulaşan etkisini, ISO 500'ün açıklama takviminde de hissetmiştik. Son yıllarda takvimini büyük emeklerle önce Haziran'a sonra Mayıs'a çektiğimiz ISO 500'ü 2020'de pandemi koşulları nedeniyle Temmuz ayında yayımlayabilmıştık. Neyse ki geçen yıl yine büyük bir emek ve çaba ile ISO 500'ü Mayıs ayında açıklayabildik. Bu yıl da yine geleneğimizi bozmayarak Mayıs takviminde kalmayı sürdürdük.

ISO 500 araştırmamızın sonuçları hiç kuşkusuz dünyadaki ekonomik gelişmelerden bağımsız değil. Bu nedenle dünya ve ülkemiz ekonomisinin

geçen yıl nasıl bir döngü içinde hareket ettiğine kısaca değinmek istiyorum.

Dünyada Büyüme Oranları

Hatırlanacağı gibi pandeminin en ağır geçen ilk yılında, dünyada birçok endüstride üretim önemli ölçüde gerilemişti. Enerji kullanımı ve lojistik durmuş, tedarik sorunları had safhaya çıkmıştı. Bu süreç büyüme rakamlarında da kendini göstermiş ve dünya ekonomisi yüzde 3,1 daralmıştı. Fakat bu daralmayı 2021 yılında yüzde 6,1 ile hızlı bir toparlanma izledi.

Burada şunu özellikle vurgulamak istiyorum. Bu büyüme, talepteki güçlü artış ile gerçekleşirken artan tedarik sorunları uzun bir aradan sonra yüksek enflasyonu dünya ekonomisinin gündemine taşıdı. Yaşanan enflasyonun yanı sıra Covid-19 salgınının yaratmış olduğu derin travmalar, büyümenin kapsayıcılığını sınırlarken ülkeler ve sosyal gruplar arasında var olan dengesizlikleri daha da artırdı.

Türkiye: GSYH ve Sanayi Büyüme Oranları(%)

Türkiye ekonomisi ise dünya genelinin çok üzerinde gerçekleşen yüzde

11'lik bir büyüme ile 2021 yılında son 10 yılın en güçlü performansını sergiledi. Ekonomimiz yılın tüm çeyreklerinde yüksek büyüme oranları yakalarken, biraz sonra ISO 500'ün ihracat rakamlarında da göreceğiniz gibi bu durumun özellikle dış talepteki artıştan kaynaklandığının altını çizmek isterim.

2021 yılında küresel tedarik zincirlerindeki değişimin ivme kazandığı ihracat ile birlikte sanayi üretimindeki keskin artış ve hızlanan yatırımlar da büyümeye katkı sağladı. İhracatta yüksek artışı sağlayan ana unsur, Türk sanayisinin dünya genelindeki alıcılar için önemli bir alternatif üretici olarak öne çıkması sonucu ortaya çıkan ilave tedarik talebi oldu.

Diğer yandan yurt içinde salgına karşı yürütülen başarılı aşı uygulamaları sonrasında iktisadi ve sosyal faaliyetlerde kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılması ve buna bağlı olarak genişleyen iç talep de ekonomik büyümeyi destekleyen önemli bir faktördü.

Bütün bu gelişmelerin etkisiyle sanayi sektörü yüzde 16,6 imalat sanayi ise yüzde 17,2 büyüyerek ekonominin genelinden pozitif ayrıştı ve büyümeye de en yüksek katkıyı sağlayan sektör oldu.

Üretimden Satışlar(%)

ISO 500'de üretimden satışlar, 2020'deki 1,2 trilyon lira olan seviyesinden, yüzde 73,8'lik artışla 2021 yılında 2 trilyon lirayı geçti. Artışın yüksek olmasında ihracattaki güçlü büyüme ile döviz kurları ve enflasyondaki hareketlenme etkili oldu.

Geçmiş dönemlerle kıyaslandığında, ISO 500'ün üretimden satışlarında bundan daha yüksek oranlı artışların

son olarak 1992-1997 dönemindeki yüksek enflasyon ortamında gerçekleştiği görülüyor. Söz konusu dönemde ISO 500'ün üretimden satışlarının yıllık artış oranları o yıllarda da yüzde 78 ile yüzde 112 aralığında seyretilmişti.

Üretimden Satışlar (Reel Değişim, %)

2021 yılına baktığımızda yıl sonu TÜFE enflasyonu ile arındırıldığında üretimden satışların reel olarak geçen yıla göre yüzde 27,7 ile oldukça yüksek bir artış sergilediği görülüyor.

Reel değişimleri hesaplamak son yıllarda hep yaptığımız gibi yıl sonu TÜFE enflasyonu bu yıl da kullandık. Fakat diğer taraftan biliyoruz ki 2021 sonunda TÜFE enflasyonu yüzde 36,08 iken ÜFE enflasyonu yüzde 79,89'a ulaşmıştı. Bu noktada üretici fiyatlarının çok daha hızlı arttığını ve aradaki makasın rekor düzeyde açıldığını da aklıda tutmamızda yarar var.

Az önce üretimden satışlar performansını incelerken ihracatın bu satışlardaki olumlu etkisine kısaca değinmiştim. Bu tabloya baktığımızda 2021 yılı büyümesinde ihracatın ne kadar güçlü ivme yarattığını görmekteyiz. Küresel ticaretteki canlanma ve Türkiye'ye yönelik ilave tedarik talebi sonucu Türkiye'nin 2021 yılı ihracatı yüzde 32,8 oranında artarak 225 milyar doları aştı.

Aynı yılda ISO 500'ün ihracatı da yüzde 33,9'luk artışla 85,8 milyar dolara ulaştı. Görüldüğü üzere ISO 500'ün ihracat artışı, Türkiye genelinin 1,1 puan üzerinde gerçekleşti. Böylece hem Türkiye hem de ISO 500 ihracatı tarihsel rekor kırdı.

500 Büyük Sanayi Kuruluşu'nun Türkiye İhracatı İçerisindeki Payı (%)

Bu grafiğimizde ISO 500'ün Türkiye genel ve sanayi ihracatı içindeki payı yer alıyor. Görüldüğü gibi ISO 500 2021 yılında Türkiye ihracatının yüzde 38,1'ini, sanayi ihracatının ise yüzde 39,4'ünü gerçekleştirmiş durumda.

2021 Yılında En Büyük 10 Sanayi Kuruluşu

ISO 500 çalışmasında 2021 yılında üretimden satışlara göre en büyük kuruluşumuz 136,8 milyar liralık satışlarıyla Tüpraş oldu. Bu kuruluş uzun yıllardır sürdürdüğü liderliğini geçtiğimiz yılda da devam ettirdi.

Yine üretimden satışlara göre 67,3 milyar lira ile "Ford Otomotiv" ikinci sıradaki yerini korudu.

Üçüncü sırada yer alan kuruluşumuz değişti ve bu sıraya 55,2 milyar liralık üretimden satışlarıyla üç sıra birden yükselen "Star Rafineri" geldi.

Dördüncü sırada yer alan "Toyota Otomotiv" 46,2 milyar liralık üretimden satışlarıyla geçen seneki yerini koruyan bir diğer firma oldu.

Beşinci sıraya 38,7 milyar liralık üretimden satışlarıyla geçen yıl listenin 10. sırasında yer alan "İskenderun Demir ve Çelik" yükseldi.

Altıncı sırada isminin açıklanmasını istemeyen bir kuruluş yer aldı.

"Ereğli Demir ve Çelik" 2021 yılında 36,8 milyar liralık üretimden satışlarıyla iki sıra yükselerek yedinci sırada yer aldı. "Arçelik" ise 35,8 milyar lira ile sekizinci oldu.

Dokuzuncu sırada 34,4 milyar lira ile "Oyak-Renault" yer alırken 10. sırada da 26,6 milyar liralık üretimden satışlarıyla "TOFAŞ" yer buldu.

Görüldüğü gibi 2021 yılında ilk 10 büyük kuruluş arasında yer alan firmalar bir önceki yıla göre değişmezken sıralamalarda farklılıklar yaşandı.

"ISO-Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2021" araştırmamızın paylaştığım bu özet sonuçları 54 yıldır olduğu gibi yine çok önemli bulgular içeriyor. Bu bulguların ortaya koyduğu en önemli gerçek, nitelikli ve sürdürülebilir bir sanayi üretiminin ne kadar önemli olduğu gerçeğidir.

Çünkü bugün artık tüm dünyada 21. yüzyıla özgü yeni bir üretim ekonomisi önem kazanıyor. Yeni üretim anlayışı yüksek katma değerli, ileri teknolojiye dayalı, verimli, çevreye duyarlı, dışa bağımlılığı azaltan, güvenli ve sürdürülebilir üretimi esas alıyor. Yeni üretim çağına çevik, yaygın ağına sahip, bilgiyi kullanabilen, farklı küresel piyasalara çalışan şirketler damga vuracak.

Bugün olduğu gibi gelecekte de ülkeler katma değerli istihdam yaratmak ve küresel çaptaki üretim ve inovasyon ekosistemlerine liderlik edebilmek için yarışmaya devam edecek. Bu dönemin en büyük dönüştürücü gücü hiç kuşkusuz teknoloji. Daha birkaç yıl önce hayal bile edemeyeceğimiz teknolojik gelişmelere tanık oluyoruz. Peki, dünya böylesine değişirken biz bu değişimin neresinde olacağız? Hiç şüphe yok ki Türkiye'nin de yeni nesil sanayi anlayışını benimsemesi ve bu doğrultuda bir dönüşüme kendini hazırlaması gerekecek. Küresel değer zincirlerindeki bu yeniden yapılanmanın gerisinde kalmak istemiyorsak bu değişimi iyi anlamak ve hızlı aksiyon almak durumundayız. Bu bağlamda çevreye duyarlı, sürdürülebilir, teknoloji odaklı, yeteneklerin ve verimliliğin öne çıkarıldığı bir üretim modeline geçmemiz gerekiyor.

Öte yandan, böyle bir üretim modeli, ekonomimizin temel sorunları olan ithalata bağımlılığın azaltılması ve yapısal cari açığın önlenmesinde de hayati bir rol oynayacaktır. Yine bu kapsamda, dengeli, sürdürülebilir, kaliteli ve kapsayıcı büyüme hedefinin, kişi başına gelirin artması kadar Türkiye'nin orta gelir tuzağından kurtulması için de elzem olduğunu özellikle vurgulamak istiyorum.

İşte biz ISO olarak, 70 yıldır olduğu gibi bugün ve gelecekte de sanayimizi bu dönüşümü doğru ve ülkemiz açısından en verimli şekilde yapabilmesinin rehberi olmayı amaçlıyoruz. Geleceğimizin olmazsa olmazı küresel düzeyde rekabet gücünü artırmış bir Türkiye'dir ve bu noktada ISO elini taşın altına koyan tüm kurum ve kuruluşlarla işiştare içinde, yıllardır olduğu

gibi uyumlu bir çözüm ortağı olmaya devam edecektir.

Bu anlayış doğrultusunda Türkiye'nin en büyük ve güçlü sanayi odası olarak sorumluluğumuz gereği son zamanlarda yoğun bir çaba ve faaliyetin içindeyiz. Bu kapsamda yaptığımız son derece önemli çalışmalarımız var. Yıllardır sanayide dijitalleşme, yeşil dönüşüm, yeni nesil üretim, yeni nesil finansman, sürdürülebilir bir üretim toplumu olmak, mesleki eğitim gibi birçok konuda öncü bir rol oynuyoruz. Bu konularda gerek verdiğimiz eğitimlerle ve gerekse konunun uzmanları tarafından hazırlanan raporlarımızla sanayicimize rehberlik ediyoruz.

Son olarak şunu söylemek isterim ki; ISO 500'ün 2021 performansı, sorunlarına ve yaşanan krizlere rağmen

güçlü bir üretim yapımız ve üretmek arzusuna sahip sanayicilerimiz olduğunun en somut göstergesi olarak da görülmelidir. Dünyada eşine tarihte az rastlanan, ekonomide insanları içeriye kapatan, üretimin ve tüketimin adeta bir bıçak gibi kesildiği pandemi kaynaklı krizin ardından sanayimizin ortaya koyduğu bu performans her türlü takdire şayandır.

Ülkemizin aydınlık yarınları için bu motivasyonu ve üretim gücümüzü ayakta tutmak zorundayız. Sanayicimiz bunun için elinden gelen çabayı gösteriyor. Ekonomi ve sanayimizi geliştirmek, toplumumuz için daha fazla refah üretmek hedefi doğrultusunda daha çok üretmeye, daha çok istihdam yaratmaya, daha çok ihracat yapmaya devam edeceğimizden kimse kuşku duymamalı" dedi.

Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2021 Sektörümüz İlk Beşyüzde Yer Aldı

TÜRKİYE'NİN 500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞU - 2021				
500 SIRA NO		KURULUŞLAR	BAĞLI BULUNDUĞU ODA / KAMU	ÜRETİMDEN SATIŞLAR (NET) (TL)
2021	2020			
21	29	Yıldız Entegre Ağaç San. ve Tic. A.Ş.	Kocaeli	14.868.906.773 TL
48	46	Kastamonu Entegre Ağaç San. ve Tic. A.Ş.	İstanbul	7.728.330.252 TL
206	166	İstikbal Mobilya San. ve Tic. A.Ş.	Kayseri	2.305.437.932 TL
213	226	Adopen Plastik ve İnşaat Sanayi A.Ş.	Antalya	2.249.047.192 TL
229	238	Çamsan Entegre Ağaç San. ve Tic. A.Ş.	İstanbul	2.105.392.438 TL
232	201	Yataş Yatak ve Yorgan San. Tic. A.Ş.	Kayseri	2.100.001.232 TL
263	335	Kronospan Orman Ürünleri San. Ve Tic. A.Ş.	İstanbul	1.842.063.008 TL
285	196	Bellona Mobilya San. ve Tic. A.Ş.	Kayseri	1.734.497.504 TL
357	402	Samet Kalıp ve Madeni Eyya San. ve Tic. A.Ş.	İstanbul	1.380.464.457 TL
365		Doğanlar Mobilya Grubu İmalat San. ve Tic. A.Ş.	İstanbul	1.361.760.452 TL
408	429	Teveparan Mdf Levha San. ve Tic. A.Ş.	İstanbul	1.209.937.589 TL
457		Gentaş Kimya San. ve Tic. Paz. A.Ş.	İstanbul	1.066.545.099 TL
466		İpek Mobilya İmalat İth. İhr. San. ve Tic. A.Ş.	Kayseri	1.050.079.787 TL

ŞUTSO HEYETİ'NİN İSTANBUL PROGRAMI, 5 ETKİNLİĞİN ARDINDAN SONA ERDİ

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) Heyetinin bir dizi temas ve ziyaretlerde bulunmak, **İstanbul Sanayi Odası** ve ŞUTSO Ortak Meclis Toplantısı'na katılmak üzere gerçekleştirdiği İstanbul Programı, 5 etkinliğin ardından sona erdi.

SAYFA 2'DE

ŞUTSO HEYETİ'NİN İSTANBUL PROGRAMI, 5 ETKİNLİĞİN ARDINDAN SONA ERDİ

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) Heyetinin bir dizi temas ve ziyaretlerde bulunmak, İstanbul Sanayi Odası ve ŞUTSO Ortak Meclis Toplantısı'na katılmak üzere gerçekleştirdiği İstanbul Programı, 5 etkinliğin ardından sona erdi.

Meclis Başkanı Ahmet Altun, Meclis Başkan Yardımcıları Vedat Polat, Kemal Süt, Yönetim Kurulu Başkanı İ.Halil Peltek, Yönetim Kurulu Başkan Yardımcıları Mehmet Yetim, Selçuk Karakuş, ŞUTSO Viranşehir Temsilcisi Ömer Yazmacı, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü Yunus Çolak'ın da aralarında bulunduğu yaklaşık 60 kişilik Heyet, İstanbul Programında, FOTEG İstanbul 2022 Fuarı Ziyareti, "Şanlıurfa Tanıtım Günleri Açılış Töreni ve Stant ziyaretleri, Back to Realverse: Göbeklitepe Sergisi ziyareti, İstanbul Ticaret Odası ziyareti ile İstanbul Sanayi Odası Ortak Meclis Toplantısı gerçekleştirdi.

ŞUTSO Heyeti, ilk olarak FOTEG İstanbul 2022 Fuarını Ziyaret Etti

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) Meclis Başkanı Ahmet Altun, Meclis Başkan Yardımcıları Vedat Polat, Kemal Süt, Yönetim Kurulu Başkanı İ.Halil Peltek, Yönetim Kurulu Başkan Yardımcıları Mehmet Yetim, Selçuk Karakuş, ŞUTSO Viranşehir Temsilcisi Ömer Yazmacı ile Yönetim Kurulu ve Meclis Üyeleri'nden oluşan heyet, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti projesi olarak finanse edilen, 29 katılımcı, 90 ziyaretçi ülke'nin yer aldığı İstanbul Fuar Merkezi'nde gerçekleştirilen FOTEG İstanbul 2022 15.Gıda İşleme Teknolojileri Uluslararası İhtisas Fuarı'nı ziyaret etti. Fuarda, ilimizde üretim gerçekleştiren Egebant firması standı da ziyaret edildi.

ŞUTSO Heyeti, Şanlıurfa Tanıtım Günleri Açılış Töreninde Yer Aldı

ŞUTSO Heyeti'nin ikinci programı, Şanlıurfa Tanıtım Günleri programının resmi açılışı oldu. Heyet daha sonra, ŞUTSO standına gelen, Şanlıurfa yöresel ürünlerini yakından görmek ve tanımak isteyen ziyaretçilerle yakından ilgilendi.

ŞUTSO Heyeti, Back to Realverse: Göbeklitepe Sergisi'ni Ziyaret Etti

ŞUTSO Heyet'nin üçüncü programı, Kültür ve Turizm Bakanlığı himayelerindeki, Beyoğlu Kültür Yolu Festivali kapsamında Galataport O2 Sergi Salonu'nda ortağı olduğumuz Şanlıurfa Turizmi Geliştirme AŞ'nin düzenlediği Back to Realverse:Göbeklitepe Sergisi'ni, Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy ile birlikte ziyaret etti.

ŞUTSO Heyeti, İstanbul Ticaret Odası'nı Ziyaret Etti

ŞUTSO heyeti daha sonra, İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı DR. İsmail Kuralay ve Meclis Üyelerine bir ziyaret gerçekleştirdi. İki oda arasındaki işbirliği imkanlarının ele alındığı toplantıda, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırım Destek Ofisi

Koordinatörü Yunus Çolak, ilimizin mevcut yatırım fırsatları ve teşvik unsurlarıyla ilgili detaylı bir sunum yaptı.

İstanbul Sanayi Odası ve ŞUTSO Ortak Meclis Toplantısı Gerçekleştirildi

Meclis Başkanı Ahmet Altun, Meclis Başkan Yardımcıları Vedat Polat, Kemal Süt, Yönetim Kurulu Başkanı İ.Halil Peltek, Yönetim Kurulu Başkan Yar-

binde bulundu.

ŞUTSO Yönetim Kurulu Başkanı İ.Halil Peltek: "İSO, Türkiye kalkınması için çalışan oldukça güçlü bir kurum. Doğru yatırımlarla dünya pazarına girebilme-miz için İSO'nun tecrübesine ihtiyacımız var" diyerek destek talebini yineledi. Başkan Peltek ayrıca, İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan'a ŞUTSO Fahri Başkanlığı vermek istediklerini belirtti.

Toplantının sonunda, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırım destek Ofisi Koordinatörü Yunus Çolak, ilimizin mevcut yatırım fırsatları ve teşvik unsurları hakkında detaylı bir sunum yaptı. Soruları da cevaplayan Yunus Çolak, ilimizin yatırım anlamında cazibe merkezi olduğunu ifade etti.

Yönetim Kurulu Başkanı İ.Halil Peltek, "Oldukça Verimli Bir Program Oldu"

Şanlıurfa Tanıtım Günleri programının ardından bir değerlendirme yapan ŞUTSO Yönetim Kurulu Başkanı İ.Halil Peltek, İstanbul Programımız oldukça verimli geçti. İlimizin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak, işbirliği ve güç birliği gerçekleştirecek, ortak aklıla hareket etmek, medeniyetin başkenti ve Türkiye'nin kadim kenti Şanlıurfa'mızın kültürel ve yöresel öğelerinin tanıtımına destek olmak amacıyla gerçekleştirdiğimiz bu organizasyonda, ilimizi en iyi şekilde temsil ettiğimize inanıyorum. İnşallah, çalışmalarımız maksadına ulaşacaktır. Ayrıca; Heyet olarak bizleri misafir eden İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Sayın İsmail Kuralay ve Meclis Üyelerine, İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı Sayın Zeynep Okyay Bodur ve Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Erdal Bahçıvan ve Meclis Üyelerine teşekkür ediyorum" dedi.

dımcıları Mehmet Yetim, Selçuk Karakuş, ŞUTSO Viranşehir Temsilcisi Ömer Yazmacı ile Yönetim Kurulu ve Meclis Üyeleri'nden oluşan heyet, İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı Zeynep Okyay Bodur ve Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan'ın iştirakiyle "Nitelikli Kalkınmaya Dönük Sürdürülebilir Sanayi Politikaları" gündemiyle Fazıl Zobu Meclis Salonu'nda düzenlenen, İstanbul Sanayi Odası ve ŞUTSO Ortak Meclis Toplantısına katıldı.

Toplantıda, İSO Meclis Başkanı Zeynep Bodur Okyay: "Nitelikli kalkınmaya dönük sürdürülebilir sanayi politikaları en önemli gündemimiz. Buna yönelik iki oda arasındaki iş birliği ve işişarenin oldukça kayımlı olduğunu düşünüyorum." İfadelerini kullandı.

İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan: "Bölgenin kalkınması için o topraklardaki her metre kareyi en verimli şekilde kullanmamız gerekiyor. Hem bugün hem de gelecek adına anlamlı iş modelleriyle, bilgi ve tecrübelerimizle bir araya gelmeliyiz." Dedi.

ŞUTSO Meclis Başkanı Ahmet Altun: "İSO Meclisine misafir olmak bizim için çok önemli, kendimizi şehrimizde gibi hissettik. Urfa turizm, tarım ve sanayi alanında gelişmeye başladı, yatırım alanında tecrübelerinizden faydalanmak istiyoruz." diyerek destek tale-

